

Kerala – 50 år etter

50 år etter at norsk utviklingshjelp ble startet opp med bistanden til fiskerisamfunn i Kerala, har den norske forfatteren og utviklingsforskeren **Tore Linné Eriksen** besøkt den indiske delstaten. Han stiller blant annet spørsmålet: Hvorfor har Kerala klart å komme mye lenger i å fremme velferd for sine innbyggere enn andre indiske delstater?

TEMA: KERALA, SIDE 11-13

FOTO: TORE LINNÉ ERIKSEN

Mer debatt om afrikansk kultur

Side 20-21

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 10 · 2002

FOTO: SCANPIX

Nye sjokk i Cardoso-saken

Side 17

Tanzanias fattige øker i antall

Tanzania, landet som i flere tiår har vært et sentralt bistandsland for Norge, sliter med å bekjempe fattigdommen. Prosentandelen fattige i befolkningen er blitt litt mindre i løpet av ti år, men på grunn av befolkningsveksten øker de fattige i antall.

Side 14-15

Dili i flammer. Omfattende herjinger i den øst-timoresiske hovedstaden Dili 4. desember resulterte i to drepte og 26 skadde ungdommer.

FOTO: SCANPIX/REUTERS TV

Kaos etter kongekupp i Nepal

Side 10

Ros fra ugandisk riksrevisor

Side 4

Dili i flammer

To drept etter studentopptøyer i Øst-Timor

■ Verdens yngste stat herjes enda en gang av vold.

■ Opptøyene i begynnelsen av desember, der to studenter ble drept og flere skadet, er de verste siden folkeavstemningen om uavhengighet i 1999.

■ Studentenes protestaksjoner reflekterer voksende utålmodighet og aggresjon over regjeringens manglende evne til å

løse den nye statens problemer. Folk flest lever fortsatt i bunnløs fattigdom.

■ Selv president Xanana Gusmão (bildet) viser tegn til irritasjon over regjeringens mang-

lende handlekraft.

– Det tar så lang tid før regjeringen tar tak i problemene. Det gjør meg dypt frustrert, sier han i et intervju med Bistandsaktuelt.

■ Norsk bistand til landet er foreløpig upåvirket av den nye voldsbølgen.

Side 6-7

Budsjettstøtte og bistandsvilje

AV HANS PETER MELBY

BUDSJETTSTØTTE

BUDSJETTSTØTTE er i vinden. I medvind og i motvind. Av førstnevnte bringer Bistandsaktuelt en frisk bris i forrige utgave (9/2002). Økonomene, enten de kommer fra forvaltning (Harboe, NORAD), forskning (Pedersen, NHH) eller privat konsulentvirksomhet (Schreiner, ECON), er, med noen forbehold, positive til målsettingen om økt program- og budsjettstøtte.

Noen dager før, tidsnok til at samme nummer av Bistandsaktuelt rakk å bruke tittelen som «månedens sitat», står Economist (2.11.02) for en liten motvindstorm i sin omtale av Department for International Development (DFID) og økt britisk budsjettstøtte: «Britain hopes good governments will help rebuild African states. Dream on.»

GRUNNPILAREN i det budsjettstøttebildet Bistandsaktuelt formidler, er PRSP-ene (strategier for fattigdomsreduksjon). Gode slike planer er grunnlaget for at mottakerregjeringenes (eksternt og internt genererte) penger kan forvandles til økonomisk vekst og redusert fattigdom. Riktignok må vi støtte landenes finansforvaltning og passe på at toget ikke sporer av. Og vi må være villige til å knipe litt (men ikke for mye) igjen på pengestrømmen ved avdekking av store korrupsjonsskandaler.

Economist karakteriserer den nye britiske bistandspolitikken slik: Glem prosjekter, se på regjeringer i stedet. Storbritannia (delvis i selskap med Norge) skiller seg fra de fleste andre giverland på to måter: Bistanden øker raskt, mens den synker globalt, og budsjettstøtte-andelen stiger. Bladet er enig med DFID (og de norske økonomene) i at prosjekter har en rekke uheldige virkninger i økonomien. Men samtidig mer enn antydes spørsmålet om hvorvidt budsjettstøtte bygger på forutsetningen om at det går an å «utvikle tillit til og partnerskap med kleptokrater».

Etter noen års kontakt med både norske bistandsøkonomer og Economist, er det mitt inntrykk at de alle er oppriktig opptatt av å redusere verdens fattigdom. At de er så uenige om midlene, kan tyde på at dette dreier seg om politikk. Samtidig illustrerer uenigheten to stabile trekk i bistandens femtiårige historie. For det første jakten på Løsningen, for det andre mangfoldet av forslag som presenteres med stor L. Budsjettstøtte er en av de siste (og første,

Prosjektstøtte er ikke en optimal bistandsform, men problemet er mangel på alternativer. Budsjettstøtte kan være det, men ofte ikke, skriver artikkelforfatteren.

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

den var også flittig i bruk i bistandens barndom). Andre kan være Veier og Kultur. Helse. Deltakende Metode. Privatisering. Utdanning. PRSP. Finansforvaltning. Sektorprogrammer. Mikrofinans. Næringsutvikling. Anti-korrupsjon. Institusjonsutvikling. Resultatstyring. Ellers, stadig oftere: Helhetlig tilnærming. Fra medisinen vet vi at mange og ulike behandlingsforslag med hver sin ivrige forkjemper er et sikkert tegn på usikkerhet. I førsteutgaven av Merck Manual (1899) var det angitt 75 midler mot difteri og 96 mot gonoreé. Felles for dem alle var at de ikke virket.

DET ER LETT å bli enige om at Løsningen ikke finnes, selv om alle vi bistandsarbeidere av og til gir inntrykk av noe annet. Og rett skal være rett – også de intervjuede i Bistandsaktuelt gir plass til tvilen. PRSP løser ikke alle problemer og en bør prøve seg frem. Den britiske bistandsministeren Claire Short ser budsjettstøtte som et middel til å gjøre afrikanske ledere ansvarlige.

Fra medisinen vet vi at mange og ulike behandlingsforslag er et sikkert tegn på usikkerhet.

Synspunkter i artikkelen står for artikkelforfatterens egen regning.

Economist gir henne rett i at afrikanske stater desperat trenger bedre styresett. Men britiske skattebetalere har også rett til å vite nøyaktig hvor deres penger ender, avslutter bladet.

Det kravet gjelder også i Norge. Statistisk sentralbyrå stilte nylig det norske folk spørsmål om bistand. Den ene halvparten synes den er passe stor. I den andre halvparten var det flere som ville redusere enn øke. Tilsvarende tall ble funnet i fjor. Så det ser ut til at det norske folk «i gjennomsnitt» vil ha litt mindre bistand. Dette illustrerer to grunner til at målet om best mulig bistand er viktig: Slik hjelper vi de fattige best, og slik sikrer vi ressurser til denne gode saken.

Hva er nøyaktig nok for det norske folk når det gjelder å følge sine penger? De fleste vet neppe så mye verken om bistand generelt eller budsjettstøtte spesielt. Sannsynligvis vil de kunne akseptere flere store sjekker til gode men fattige regjeringer, dersom det blir godt forklart. Viser det seg etterpå at regjeringene ikke er så gode allikevel, kan imidlertid fallhøyden bli stor. Da kan det tenkes at vi må gå tilbake til prosjekter der vi kan telle hvor mange vaksinedoser og klasserom vi har fått for de norske kronene.

UENIGHETEN OM budsjettstøtte er delvis en uenighet om hvor fort det er mulig å få til utvikling. Skeptikerne har mindre tro på den gode stat (i hvert fall i utviklingsland) og tror helst at utvikling først kommer etter hvert som samfunnsflertallet blir i stand til å kreve endringer. Det er her de tusen prosjekter kommer inn – som erstatning for den velferdsstaten som ikke finnes – med sine investeringer i sysselsetting, helse og utdanning for de fattige.

Få bistandsarbeidere er entusiastiske forsvarere av prosjektbistand, for de fleste kan slutte seg til statssekretær Olav Kjørven om at prosjektstøtte ikke er en optimal bistandsform. Problemet er mangel på alternativer. Budsjettstøtte kan være det, men ofte ikke. I mellomtiden gjelder det å gjøre det beste ut av prosjekter, for å sikre avkastning etter at kostnader og ulemper er trukket fra. Oppgaven er verken ny eller glamorøs. Men sannsynligvis nødvendig lenge ennå, både for å hjelpe de fattige og sikre skattebetalernes velvilje.

Hans Peter Melby er rådgiver i NORADs utredningsenhet. E-post: hans.melby@norad.no

Bare to tilfeller?

AV EVA LIND KARLSEN

HIV/AIDS

«Ingen trenger å dø av aids her i landet, hvis medisinen tas som foreskrevet», sier seksjonsoverlege Arild Mæland ved Ullevål universitetssykehus i Dagbladet lørdag 30. november og underbygger med det enda en gang inntrykket av at medisiner

er løsningen på aidsproblemet.

I Bistandsaktuelt augustnummer uttalte den samme infeksjonsmedisineren, her omtalt som «en av Norges fremste eksperter på hiv og aids», seg om den høyst omstridte medisinen Viramune (nevirapine): «Viramune er et fullgodt preparat. Det er bare ett eller to dødsfall i USA som har fått mye oppmerksomhet».

Ifølge tall fra WHO's bivirkningsbase er ikke dette riktig. I årene 2000-02 er antallet innmeldte dødsfall relatert til Viramune, ikke to, men 62. Hvis ikke «vår fremste ekspert» vet dette, er det foruroligende. Infeksjonsmedisinsk avdeling ved Ullevål sykehus har nemlig halvparten av landets medisinerede hivpasienter, og må derfor antas å være de som skriver ut flest resepter på hivmedisin i Norge.

I årene 2000-02 er antallet innmeldte dødsfall relatert til Viramune, ikke to, men 62.

Er disse dødstallene derimot kjent, er det interessant hvorfor bare to har vakt oppmerksomhet. Ifølge Legemiddelverket er det grunn til tro at det er en betydelig underrapportering av bivirkninger av hiv- og aidsmedisiner. Ti bivirkningstilfeller, hvorav to dødelige, utgjør i Norge alle innmeldinger siden 1986.

Det er i bivirkningsbasen hos WHO at den enkelte leges syn på pasienten og medisinen gjenspeiles internasjonalt. Har legen ingen skepsis, gjenfinnes ingen skepsis i WHO.

Dette gjelder nok ikke bare Norge, og da blir det internasjonale bildet av hivmedisiner som svar på immunsvikt, stående - uten riper i laken.

Eva Lind Karlsen er frilansjournalist.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Onsdag 11. desember 2002

Opplag – denne utgave:
12 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Men den kaffen som skaper den sødmefulle, fine friskheten er kaffen fra Kenya.»

Kaffemillionær Herman Friele jr.
i Friele-reklamen

Forvaltninga under lupa

LEIAR

2003 blir eit spennande år for alle som jobbar med utviklingssamarbeid. Heile bistandsforvaltninga skal evaluerast. Det kan få innverknad på både strategi og organisering. Bakgrunnen for evalueringa er «Regjeringas handlingsplan mot fattigdom» og «Prosjektet for modernisering, effektivisering og forenkling i offentleg sektor» som også er eit initiativ frå regjeringa. Det blir sjølvsagt mest spennande for oss som jobbar i ulike ledd i forvaltninga og i departementet, men også for dei frivillige organisasjonane og ulike fagmiljø som me finansierer. Spennande for oss og forhåpentlegvis nyttig for samarbeidslanda.

Å bli sett under lupa på denne måten kan skape frykt. Frykt for å miste jobben. Frykt for store endringar i arbeidssituasjonen. Frykt for at nokon har skjulte agendaer. Me vel å tru at det meste av frykta er ugrunna og at dei ansvarlege klarar å halde alle involverte godt informerte i prosessen.

For to år sidan var NORAD gjennom ei stor omorganisering. Den var vellykka, ikkje minst på grunn av løpande informasjon og fordi den var godt grunngeve i at nye arbeidsformer kravde ny organisering.

God informasjon og openheit vil også i dette tilfelle gjera det lettare å fokusere på moglegheitene. For det er dei som fortener energien til alle involverte. Høvet til å få til ei meir heilskapleg tilnærming til utviklingssamarbeidet. Det er viktig at me innrettar oss på ein måte som gjer det mogeleg å sjå alle bidraga våre i samanheng. Kortsiktig og langsiktig - bilaterale og multilaterale - sivilt samfunn og næringsutvikling, ja, alle dei ulike bistandsformene er viktige for resultatane av den samla innsatsen.

Og kanskje endå viktigare er det at bistanden blir sett i samanheng med andre faktorar som påverkar eit lands utvikling. Bistand er viktig, men handel, gjeld, investeringar, politikken til internasjonale finansinstitusjonar og økonomisk politikk i samarbeidslanda er endå viktigare.

I mandatet for evalueringa blir moglegheitene for å gjera ein betre jobb trekte fram. Det er ei målsetting me alle delar.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Norge støtter Nepals omfattende skolereform med 195 millioner over fem år. Marit Vedeld er ansvarlig for å håndtere den norske støtten. Her i samtale med Meena Pandey som er tilknyttet et lokalt ressursenter for skoleverket.

FOTO: BJØRNULF REMME

Skolen skal omforme Nepal

rett på sak

HVEM:
Marit Vedeld

HVA: Ambassadesekretær ved den norske ambassaden i Nepals hovedstad Katmandu.

HVORFOR: Ansvarlig for den norske støtten for å bedre skoletilbudet og sikre full skoledekning i Nepal.

KATMANDU (b-a): «Utdanning for alle» høres upolitisk og ufarlig ut. Men utdanning kan brukes som politisk våpen, sier ambassadesekretær Marit Vedeld.

• I NEPAL:

ANNE HEGE SIMONSEN

Nepal har gjennomgått en skolerevolusjon. I 1951 gikk bare 900 nepalske barn på skole. I 1971 hadde tallet steget til 410.000 og i 2000 var hele 3,6 millioner – eller 80 prosent av totalen – innskrevet ved skoler. Nå skal de resterende 20 prosentene nås. Men Nepals skole-reform balanserer i et eksplosivt politisk minefelt.

Norsk støtte. Den offentlige grunnskolen skal styrkes gjennom andre fase i en reform som på byråkratspråket heter BPEP II (Basic and Primary Education Program). De som ikke får skolegang skal nås. Kvaliteten på undervisningen skal bedres. Antallet barn som faller fra skal ned. Lavkastebarn og jenter skal prioriteres. Grunnskoletilbudet skal økes fra fem til åtte år. Skoleforvaltningen skal desentraliseres.

Norge støtter reformen med 195 millioner kroner over fem år. Marit Vedeld, ambassadesekretær ved den norske ambassaden i Katmandu, er ansvarlig for håndteringen av den norske støtten.

– Jeg tror vi står overfor en stor og viktig omveltning, men det er vanskelig å si hvor lang tid det vil ta, sier Vedeld.

Politisk minefelt Skolens politiske rolle i Nepal er blitt stadig tydeligere denne høsten. Maoistpartiet (Peoples Party), som meldte seg ut av det etablerte politiske systemet og gikk under jorden for seks år siden, har utført en rekke sabotasjeaksjoner mot skoler og skolemyndigheter.

– Maoistene går løs på privatskolene for å vise regjeringens dårlige styringsevne, forklarer hun.

– Maoistenes krav om gratis skolegang er forståelige og har trolig bred støtte, selv om metodene ikke har det. Maoistene vil ha en fri offentlig skole for alle. Grunnskolen er offisielt gratis, men den koster i praksis likevel. Barn som ikke kan fremvise fødselsattest får

eksempelvis ikke gratis skolebøker i første klasse. Det rammer de fattige, forteller Vedeld.

Fortsatt er uenigheten stor om utdanningens fokus, fagplaner og undervisning. Og maoistene er i øyeblikket lite forhandlingsvillige. 5. oktober avsatte kongen statsministeren og parlamentsvalget som skulle funnet sted i november er utsatt på ubestemt tid. Dette rammer ikke skolereformen direkte, men det gjør heller ikke situasjonen mer oversiktlig.

Ambisiøs reform. Vedeld beskriver grunnskole-reformen som både ambisiøs og kompleks. Ikke minst fordi den ledes av en relativt svak forvaltning som nå forventes å gjøre et langt skritt i modernisering, og det på kort tid.

– Ett spørsmål er hvor dypt reformviljen egentlig går. Alle politiske avskygninger i Nepal er enige om at skole for alle er nødvendig, men av og til tar det utrolig lang tid før det fattes beslutninger som for oss utenforstående synes åpenbare. Kanskje finnes det motsetninger vi ikke ser. Kanskje er det ikke full enighet om at lavkastebarn bør få utdannelse, sier hun.

Urealistisk tusenårs-mål. Utdanningsreformen i Nepal inngår i den nasjonale planen for fattigdomsbekjempelse (PRSP), som blant annet er knyttet til de internasjonale tusenårs-målene om full grunnskoleutdanning for alle innen 2015. Nepal har i sin nasjonale plan sagt at det er urealistisk å få til full skoledekning før i 2020. Vedeld mener at selv det kan være vel ambisiøst.

– I det internasjonale bistandsmiljøet har vi hatt mange slike mål på vegne av fattige land. Ofte legger vi givere lista altfor høyt, slik at de fattige landene er garantert å snuble. Vi lar dem feile igjen og igjen, fordi vi skjeler til vår egen agenda. På den andre siden trenger vi store mål for å trekke oss opp, for å ha noe å hige mot. Men å smøre skjøre utdanningssystemer tynt utover brøds-kiva er kanskje ikke så effektivt når det kommer til stykket. Kanskje må man gå litt gradvis, sier Vedeld.

(Se også artikkel om Nepal side10.)

Kjenner ikke nasjonale planer

Norske partnere vet ikke om prosjektene passer til utviklingsstrategier

En undersøkelse om partnerskap mellom norske frivillige organisasjoner og norsk næringsliv i utviklingsland ga overraskende resultater. Ingen hadde sjekket om deres partnerskapsprosjekter var i samsvar med landenes egne fattigdomsplaner.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Undersøkelsen er foretatt av Christian Michelsens Institutt (CMI) på oppdrag fra NORAD. Totalt fikk 66 organisasjoner og 143 bedrifter i Norge tilsendt et spørreskjema om samarbeid mellom næringsliv og frivillige organisasjoner. 30 organisasjoner og 31 bedrifter svarte.

Lite samarbeid ute. Ifølge CMI-undersøkelsen er organisasjonene langt mer interessert i et samarbeid enn bedriftene. Samarbeidet preges imidlertid av tradisjonell pengestøtte framfor reelle partnerskap. Flere bedriftsrepresentanter etterspør derfor økt interesse for bedriftens kompetanse og nettverk, hvor bedrifter kan sitte på kompetanse som organisasjonene selv kan dra nytte

av i egne prosjekter. Næringslivet etterspør dessuten et apparat som kan møte også næringslivets interesser i et eventuelt partnerskap.

Undersøkelsen viser at det foregår minimalt med samarbeid mellom norske frivillige organisasjoner og norske bedrifter «ute». Enkelte norske bedrifter som har jobbet lenge i land i sør samarbeider imidlertid direkte med lokale, frivillige organisasjoner framfor å gå via de norske.

Av de bedriftene som er med i undersøkelsen er det kun SAS, Norsk Hydro og Statoil som har etablert partnerskap med norske frivillige organisasjoner, samt at Norsk Hydro og Veidekke har prosjektorientert samarbeid med lokale organisasjoner i land i sør.

Direkte kontroll. Spørreundersøkelsen avdekker også at ingen av de intervjuede bedriftene eller organisasjonene faktisk har satt seg inn i landenes egne prioriteringer. Ingen av de spurte hadde nemlig sjekket om deres partnerskapsprosjekt stemte overens med landenes egne overordnede utviklingsstrategier eller strategier for fattigdomsbekjempelse, de såkalte «PRSP'ene».

Bedriftene og organisasjonene mente imidlertid at deres prosjekter ikke gikk på tvers av landenes egne strategier, og pekte på hvordan mange av prosjektene involverte lokale partnere – ofte lokale myndigheter. Ifølge de norske aktørene var det dermed en «direkte kontroll» opp mot nasjonale strategier. CMIs intervjurunde avslørte også at det å kontrollere et prosjekt eller et program opp mot nasjonale utviklingsstrategier heller ikke var vanlig for andre prosjekter bedriftene eller de frivillige organisasjonene drev.

Anbefalinger. For å øke og bedre samarbeidet anbefaler CMIs rapport at NORAD etablerer ulike informasjonstiltak, blant annet en egen nettside – hvor frivillige organisasjoner og næringsliv i Norge og i sør kan profilere seg og få adgang til informasjon om andre aktører.

Statoils støtte til Norsk Folkehjelps minerydding i det oljerike Angola er blant de få eksemplene på samarbeid mellom norsk næringsliv og frivillige organisasjoner i sør. Behovet for minerydding i landet er stort.

ILLUSTRASJONSFOTO: NORAD-ARKIV

– Nyttig å kjenne til strategiene, sier Kjørven

Olav Kjørven, statssekretær i Utenriksdepartementet.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Statssekretær i Utenriksdepartementet, Olav Kjørven, mener både næringsliv og frivillige organisasjoner som jobber ute kan dra nytte av å kjenne til landenes overordnede fattigdomsstrategier.

– Ikke minst for næringslivet vil det være fornuftig å kjenne til disse strategiene med tanke på langsiktige investeringer, sier han.

For de frivillige organisasjonene

trekker Kjørven særlig fram viktigheten av at organisasjoner som driver med tjenesteyting kjenner til og forholder seg til landenes PRSP'er.

Kjørven er likevel opptatt av ikke å skape «en unødvendig oppstilt konflikt».

– Behovene er så store at det er vanskelig å tenke seg tjenesteytende organisasjoner og bedrifter som gjør ting som er i motstrid med PRSP'ene, sier Kjørven.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

HVEM FÅR MEST?

■ Bellona og WWF får om lag 20 prosent av sine inntekter fra næringslivet.

■ Organisasjoner for barn har flest støttespillere. SOS-Barnebyer er en klar vinner, etterfulgt av CARE, Redd Barna og Plan.

■ Norsk Folkehjelp får mest støtte fra næringslivet med 12 millioner kroner. Deretter følger SOS-barnebyer med ti millioner og Norges Røde Kors med åtte millioner.

■ Framtiden i våre hender mottar ingen økonomisk støtte fra næringslivet, men vil være uavhengig for å kunne inneha rollen som «næringslivsrefser».

KORRUPSJON

Ugandisk ros til omstridt riksrevisor-bistand

Riksrevisor-prosjektet Intosai Development Initiative (IDI) har fått kritikk i media for «luksusmiddager» og manglende innsyn i egne regnskaper. I Uganda, hvor IDI igangsetter opplæringsprosjekter via regionale partnere, får tiltaket derimot ros.

• SYLVIA JUUKO

– Jeg kan ikke tro at dette skjer med midlene i Norge. Jeg har bare positive tilbakemeldinger om INTOSAI-prosjektet – særlig når jeg ser på kvaliteten av revisjonsarbeidet før og etter at prosjektet er blitt gjennomført, sier direktøren for opplærings- og administrasjonsavdelingen ved Riksrevisorens kontor i Uganda, Aloysius Mayanja.

Mayanja sier i et intervju 10. desember at opplæringsprogrammet startet opp i 1996 da prosjektet Long Term Regional Training Programme (LTRTP) ble lansert med opplæring av 25 regionale revisorer.

Han forteller at to av de regionale revisorene fra Riksrevisorens kontor i Uganda fikk opplæring i dette prosjektet, og at disse siden har lært opp de øvrige ansatte.

– De som har fått opplæring via LTRTP-prosjektet har fortsatt med å gi kurs både her på kontoret og regionalt. Slik har kunnskapene blitt spredd til lokale samarbeidspartnere – noe som har bidratt til bærekraftighet, sier Mayanja.

Økt kvalitet. Over 42 ansatte ved Riksrevisorens kontor har dratt nytte av de ulike opplæringsprogrammene i regi av AFROSAI/SADCOSAI sekretariat, som for tiden befinner seg i Sør-Afrika.

– Opplæringen har bidratt til å styrke revisjon som profesjon ved at de utøvende revisorene har fått opplæring. De er derfor bedre kvalifisert til å utøve jobben, og vi ser resultatene blant annet i form av bedre og mer kvalifiserte rapporter, sier Mayanja.

Hemmelig. Korrupsjon er et økende problem i Uganda, og han mener at

”

Vi ser resultatene blant annet i form av bedre og mer kvalifiserte rapporter.

Aloysius Mayanja, direktør ved riksrevisors kontor i Uganda.

Sylvia Juuko er ugandisk journalist. Hun er for tiden på fredskorpsoppdrag hos Sørvis Kommunikasjon.

et godt kvalifisert personale ved Riksrevisorens kontor derfor er viktig for å kunne følge med i myndighetenes bruk av midler.

Lederen for parlamentets Public Account Committee (PAC) ble nylig sitert på en uttalelse om at over 600.000 dollar av regjeringens mid-

ler går tapt hvert år fordi det ikke gis adgang til å gjennomgå alle kontoer. Ifølge ham er alle dokumenter fra deler av Forsvarsdepartementet, flere statlige kontorer og interne og eksterne sikkerhetsorganisasjoner hemmeligstemplett – noe han mener bidrar til korrupsjon.

FAKTA

■ VG skrev 14. november i år om et styremøte i Intosai Development Initiative (IDI). I kostnadene for møtet inngikk en middag med riksrevisor og styreformann Bjarne Mørk Eidem og de 24 øvrige styremedlemmene fra en rekke land. Middagen kostet 25.000 kroner. Ifølge avisen oversteg kuvertprisen per person statens satser for representasjon med 172 kroner per person. Ifølge Riksrevisjonen er imidlertid overskridelsen kun på 40 kroner per person.

■ IDI mottok i 2001 11,1 millioner kroner fra NORAD. I VG heter det at stiftelsen mottok 17,2 millioner kroner.

■ I VG gjøres det et poeng av at årsberetning ikke ble godkjent av NORAD. Etter det Bistandsaktuelt får opplyst var NORADs kommentarer u dramatiske. Både årsberetning og regnskap ble godkjent etter en oppklaringsrunde.

■ IDI gir ikke innsyn i egne regnskaper. Dette klaget VG inn for Sivilombudsmannen. I svaret heter det at IDI som en privat stiftelse ikke er underlagt offentlighetsloven, men at det oppfordres generelt til å praktisere så mye åpenhet som mulig.

Nei til felles gjennomgang

SOS-barnebyer og PLAN Norge vil ha langsiktig avtale

SOS-barnebyer ønsket ikke felles NORAD-gjennomgang sammen med de to andre barneorganisasjonene Redd Barna og Plan Norge i forbindelse med søknad om langsiktig avtale.

• CAMILLA SOLHEIM

SOS-barnebyer trakk seg tidligere i år fra en planlagt gjennomgang av «barneorganisasjonene» SOS-barnebyer, PLAN Norge og Redd Barna. Bakgrunnen for undersøkelsen var at SOS-barnebyer og PLAN Norge har søkt om en såkalt samarbeidsavtale med NORAD. En slik avtale innebærer løfte om et mer langsiktig samarbeid – gjerne tre- til femårig – mellom NORAD og den enkelte organisasjonen. Redd Barna har allerede en slik avtale.

Egen prosess. Organisasjonsgjennomgangen skulle undersøke «gode tilnæringer» rettet mot barn, og konklusjonen skulle danne grunnlaget for NORADs vurdering av søknaden om en samarbeidsavtale. – Vi ville ikke være med på en felles gjennomgang, men ønsket en egen separat prosess, slik at NORAD kan bli kjent med oss og hvordan vi arbeider, sier informasjonssjef Synne Rønning i SOS-barnebyer.

Annen metode. Rønning mener at SOS-barnebyer arbeider på en annen måte enn andre, og at det er best med en egen gjennomgang.

– Vi mener at det er best å ha fokus på én organisasjon, det er bra både for oss og NORAD. Sammenlignet med de andre organisasjonene har vi en helt annerledes metode og arbeider veldig forskjellig ute i felt. Det betyr ikke at vi er bedre eller dårligere enn dem, men vi ønsket at fokuset på gjennomgangen skal være oss og våre metoder og resultater, sier Rønning.

Forskjellig. SOS-barnebyer og NO-

52 500 barn bor i SOS-barnebyer over hele verden.

FOTO: SOS-BARNEBYER

RAD har nå blitt enig om en egen gjennomgang som er i gang på nåret, opplyser avdelingsdirektør Else Berit Eikeland i avdeling for sivilt samfunn og næringsutvikling i NORAD.

– Vi ser poenget med å ha en egen gjennomgangen siden SOS-barnebyer er ganske forskjellig fra Redd Barna og PLAN Norge, sier Eikeland. Undersøkelsen av PLAN Norge og Redd Barna er noe forsinket, men vil være klar på nyåret.

– Vil denne gjennomgangen føre til at PLAN Norge får en samarbeidsavtale med NORAD allerede fra 2003?

– Det skal vi ha en dialog med PLAN om, sier Eikeland. Hun opplyser at en samarbeidsavtale ikke er knyttet til et bestemt pengebeløp, men betyr en større grad av langsiktighet.

Foreldreløse. I 1999 ble det foretatt en gjennomgang av to av SOS-barne-

byers skoleprosjekter. Gjennomgangen påpekte mye positivt, men kritiserte organisasjonens manglende involvering av nærmiljøet og det høye kostnadsnivået.

– Kjernen i vårt arbeid er omsorg for foreldreløse og forebygging av foreldreløshet. Vi ønsker å dekke basisbehovene til disse barna, slik at de kan bli ressurs i samfunnene sine når de blir voksne. Det fordrer kvalitet, og kvalitet koster, sier Rønning.

SOS-barnebyer har i dag 67 000 norske faddere, og internasjonalt har organisasjonen 1570 prosjekter i 131 land. Det finnes 439 SOS-barnebyer hvor det bor 52 500 barn.

Ifølge informasjonssjefen hadde den norske organisasjonen en inntekt i 2001 på 200 millioner kroner. Den offentlige støtten har de siste årene ligget på mellom 4-8 millioner kroner.

”

Vi ønsket en egen separat prosess, slik at NORAD kan bli kjent med oss og hvordan vi arbeider.

Synne Rønning, informasjonssjef i SOS-barnebyer.

”

For Afrika er nedgangen i utenlandske direkteinvesteringer på nærmere 65 prosent i forhold til i fjor.

en nedgang på én liten prosent.

Investorfrykt. Mens økonomien i mange av de tidligere østblokklandene er i solid framgang, er situasjonen den motsatte for Afrika. I fjor strømmet 17 milliarder dollar til kontinentet i form av FDI. I år vil investeringene trolig havne på knappe seks milliarder dollar. Det er en nedgang på nærmere 65 prosent, og utgjør bare 1,1 prosent av FDI-totalen. Men samtidig er det nesten dobbelt så mye som for to år siden. Da mottok Afrika sett under ett bare 0,6 prosent av de totale utenlandsinvesteringene.

Ifølge UNCTAD er det tre forklaringer på årets kraftige investeringsfall:

■ Situasjonen i 2001, der FDI-raten pekte rakt til værs, var uvanlig. Økningen i fjor skyldtes to store, enkeltstående investeringer i henholdsvis Marokko og Sør-Afrika.

■ I 2000 ble det investert 6,7 milliarder dollar (om lag 53 milliarder kroner) i Sør-Afrika. I år regner vi med at bare én milliard dollar blir investert, sier Masataka Fujita i UNCTAD.

■ Viktige land som USA, som huser hovedkvarterene til mange av de transnasjonale selskapene som tradisjonelt har investert i Afrika, har opplevd økonomiske nedgangstider.

■ En rekke afrikanske land er preget av en geopolitisk usikkerhet som skremmer investorene, en frykt som gjerne smitter over på andre land.

Mer fokusert. – Bortsett fra Sør-Afrika vil investeringene i det sørlige Afrika holde seg på omtrent samme nivå, tror Fujita.

Investeringene er imidlertid svært små, fremholder han.

– Det viktigste disse landene må gjøre for å tiltrekke seg flere investorer, er å forbedre imagoet sitt. Selv om investorene gjerne tegner et svart bilde av hele Afrika, er det til dels store forskjeller mellom landene, og de bør gjøre mer for å tydeliggjøre disse forskjellene, mener han.

– Mange av landene har i tillegg sine unike fordeler i forhold til hva de produserer. De bør bli mer fokusert på å utvikle disse, og ikke spre seg for mye.

notiser

Bistandsaktuelt

Øker og øker

Fagbladet Bistandsaktuelt som utgis av NORAD fortsetter å være populært hos leserne, skal man dømme etter opplagstallene. Per oktober i år passerte opplagstallet for papirutgaven 12.000 eksemplarer.

På samme tid i fjor var opplaget 9500 eksemplarer, noe som innebærer en opplagsøkning på solide 26 prosent i løpet av ett år.

– Det ser ut som våre egne lesere er de beste markedsførerne av bladet. De fleste abonnentene har nemlig kommet «av seg selv» i løpet av året, sier redaktør Gunnar Zachrisen.

Han understreker likevel at man ikke skal overdrive betydningen av opplagstall som indikator for populariteten til en gratisavis. Derfor håper han å få plass til en ny leserundersøkelse på neste års budsjett. Fra før er det foretatt to leserundersøkelser av fagbladet – i 1999 og 2001. Begge ga meget positive tilbakemeldinger fra leserne.

Mette Marits fotballcup

Kronprinsparet ga tidligere i år 200.000 kroner fra sitt utviklingsfond til den zambiske organisasjonen Edusports arbeid blant barn og unge i Zambia. Organisasjonen gir opplæring og informasjon til vanskeligstilte om blant annet hiv/aids og de unges rettigheter med spesiell vekt på unge jenter.

Som en takk for gaven fra kronprinsparet arrangerte Edusport i dagene 2.-3. november en fotballturnering for jentelag i Lusaka. Ett lag fra Tanzania var også invitert. Turneringen gikk under navnet «Crown Princess Mette Marits Tournament, Girls Empowerment Through Sports».

Kun ståplasser på Zambias busser

I en parlamentsdebatt om trafikkproblemer i Zambia uttalte parlamentsmedlem Henry Mtonga at det var så trangt på bussene at menn fikk utløsning av å sitte så tett inntil de kvinnelige passasjerene. Mtonga uttrykte bekymring for at dette kunne føre til smitte av seksuelt overførbare sykdommer.

– Folk sitter pakke som sardiner. Noen menn blir sittende inntil vakre kvinner i bussen, og får utløsning i løpet av turen, sa Mtonga.

Avviser genmat

Zambia har nå endelig avklart at landet vil si nei til mottak av genmodifisert mat i forbindelse med den pågående matvarekrisa i Det sørlige Afrika, skriver avisen Guardian Weekly. Myndighetene sier de er bekymret for innvirkningen maten kan ha på helse og miljø til tre millioner mennesker.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

ØKONOMI

Dramatisk nedgang i Afrika-investeringer

For andre år på rad spår FNs forum for handel og utvikling (UNCTAD) en markant nedgang i direkte utenlandsinvesteringer verden over. Verst går det ut over Afrika, som mange investorer nå helt vender ryggen.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Mens investeringslysten giret mange hakk ned i fjor blir det enda verre i år, skal man tro spådommene fra UNCTAD. FN-forumet varsler en nedgang på hele 27 prosent i utenlandske direkteinvesteringer (FDI) på global basis. Totalt regner man med utenlandske direkteinvesteringer på 534 milliarder dollar.

I likhet med i fjor er nedgangen størst for i-landene med 31 prosent. Som en følge av dette kan Kina for første gang i historien gå forbi USA som verdens største mottaker av FDI.

Utviklingslandene sett under ett må belage seg på en nedgang på 23 prosent. Et lyspunkt er Sentral- og Øst-Europa, der det bare forventes

Opprør ryster Aust-Timor

Frustrasjon over fattigdom og arbeidsløyse

DILI (b-a): Berre seks månader etter at Aust-Timor vann sjølvstende trugar vald og herjingar draumen om eit betre liv i den nye, sårbare nasjonen.

• I AUST-TIMOR:
NORALV PEDERSEN

AUST-TIMOR

President Xanana Gusmão stryk høgrehanda over det gråspregde skjegget og seier stille:

– Situasjonen er alvorleg for Aust-Timor. Særs alvorleg. Om demonstrasjonane og valden me har opplevd i Baucau, i Liquica og her i hovudstaden Dili, får halda fram, kjem det til å truga stabiliteten til den nye, sårbare nasjonen vår.

Gusmão ser alvorstungt ut over presidentkontoret sitt denne onsdag 4. desember. Han veit enno ikkje kva som er i ferd med skje nokre kvartal lengre nede i byen.

To drepane, 26 skadd. – Mari Alkatiri skal vekk! Statsministeren skal vekk!

José skrik mot dei væpna politimennene, som står oppstilt femti meter lenger borte i gata, før han fyrer av ein ny stein med spretterten. José er ikkje åleine. Fleire tusen ungdommar har entra gatene. Dei har det same kravet:

– Statsminister Mari Alkatiri skal vekk!

Politiet svarar med kuler og tåregass. To ungdommar vert skotne, 26 skadde. Julio ligg død på asfalten. Blodet renn enno frå panna.

Ungdomane let seg ikkje skremma. Dei har ingen respekt for autoritetar; dei stormar nasjonalforsamlinga og smadras stolar, bord og vindauge på vegen inn i parlamentsalen. Parlamentsmedlem Antonio Cardoso prøver å roa ned ungdommen, men får ein stein i panna og må på sjukehus.

Gusmão grip inn. – Roleg, roleg no, ropar Xanana Gusmão gjennom megafonen. Presidenten har kome til parlamentsbygningen og ber den rasande folkemassen roa seg, slik han har gjort så mange gonger tidlegare. Men denne gongen greier sjølv ikkje Xanana roa folket. Ungdommane spring berre vidare. Dei øydelegg den største supermarknaden, set fyr på ei rekkje butikkar og bygningar, før dei endar opp utanfor huset til Mari Alkatiri. Det går ikkje mange minuttane før svart røyk veltar opp frå heimen til statsministeren.

Korkje det urøynde aust-timorenske politiet eller FN-soldatane gjer noko for å stogga herjingane. Fyrst ut på ettermiddagen roar opprøret seg, og dagen etterpå erklærer statsministeren å ha kontroll over situasjonen.

Xanana Gusmão tar ordet for å roe folkemassane i Dili, men heller ikkje presidenten lykkast med å stogge gateopprøret. FOTO: SCANPIX/AP/FIRDIA LISNAWATI

Frustrasjon og sinne. Kva er det som har skjedd, berre månader etter at Aust-Timor vann sjølvstendet?

Då FN-flagget vart fira og det aust-timorenske heisa, markerte det slutten på 450 år portugisisk kolonierredøme og 24 år med eit brutalt indonesisk okkupasjonsstyre. Stemninga på sjølvstendedagen, 20. mai, var endeleg prega av framtidshåp. Aust-timorensarane kunne byrja drøyma om eit betre liv, og nokre kommentatorar snakka om at Aust-Timor kunne verta ein modell for nasjonsbygginga i Afghanistan.

Men så skjer det: Etter fleire veker med demonstrasjonar og samanstøyt mellom politi og tidlegare geriljasoldatar, eksploderer det altså denne fyrste onsdagen i desember. Samanstøytane i Dili-gatene var den verste valden sidan folkerøytinga for sjølvstende i 1999, då det indonesiske militæret og pro-indonesiske militsgrupper drap mellom 2.000 og 5.000 aust-timorensarar og øydelagde 80 prosent av infrastrukturen i landet.

Og endå meir alvorleg: Dili-oppøytane reflekterer den veksande

frustrasjonen og aggresjonen over dei mange problema som Aust-Timor slit med, og den manglande evna regjeringa har til å løysa desse.

Skremmer investorar. Ei veke tidlegare: Silverio da Costa ristar på hovudet. Den unge, arbeidslause barnefaren frå Suai, ein by sørvest i landet, er fortvila.

– Her i Suai er brønnane tomme, avlingane svir på rot, og ungene kjem svotne på skulen, fortel da Costa.

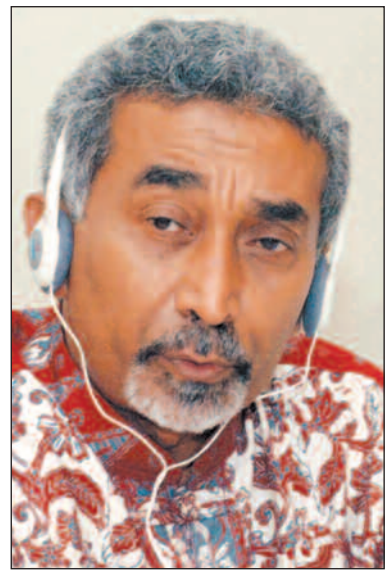
Vassmangelen er like kritisk lenger aust i landet.

Da Costa er arbeidslaus, ein av dei mange på Aust-Timor. Mellom 50 og 65 prosent av innbyggjarane i landet har ikkje jobb. UNDP slår fast at Aust-Timor er det fattigaste landet i Asia, der halvparten av aust-timorensarane tener mindre enn fem kroner om dagen. Sjølv med ei overvekt av bønder, må landet framleis importera ris og andre matvarer. Den endelege avtalen mellom Australia og Aust-Timor om delinga av petroleumsressursane i Timorhavet let venta på seg. Så oppøyter er det siste Aust-Timor treng, eit land som er desperat etter utanlandske investeringar.

Xanana Gusmão seier det på denne måten:

– Om du brenn husa til folk og stel eigedomen deira, reiser dei. Då kjem me til å verta åleine med fattigdomen vår, utan hjelp, i gløymsele.

Politisk motivert vald. I Dili spør alle seg no: Kven har ansvaret? Den regjeringsoppnemnde etterforskningskommisjonen arbeider framleis og har enno ikkje presentert rapporten sin. Men både Xanana Gusmão, Mari Alkatiri og FN, som

Skyteskive: Statsminister Mari Alkatiri.

FOTO: SCANPIX/AP/FIRDIA LISNAWATI

har ansvaret for tryggleiken på Aust-Timor, var raskt ute med å erklæra at valden var politisk motivert og at herjingane kringom i byen var systematisk organisert. Mange mistenker dei tidlegare geriljasoldatane å stå bak. Dei føler seg lurte av regjeringa. Geriljasoldatane tykkjer at dei ikkje har fått betalt for dei 24 åra dei kjempa i jungelen mot Indonesia. Berre eit fåtal har fått arbeid i den nye nasjonale forsvarsstyrken. Sivilt arbeid får dei heller ikkje, fordi dei manglar utdanning, og mange kan korkje lesa eller skriva.

At krigsveteranar kan ha orkestret herjingane, tek likevel ikkje merkemda vekk frå regjeringa sitt ansvar. På nasjonaldagen, 28. november, kravde Xanana Gusmão at statsministeren skulle fjerna innanriksminister Rogerio Lobato frå re-

AUST-TIMOR

Aust-timoresiske studentar ber ut sin venn Onorio Ximenes som vart drepen av opprørspolitiet i Dili.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/LIRIO DA FONSECA

gjeringa, på grunn av «inkompetanse». Til Bistandsaktuelt, ei knapp veke seinare, seier presidenten:

- Det tek så lang tid før regjeringa tek tak i problema. Det gjer meg djupt frustrert.

Arrogant Golkar-parti. Heile den politiske opposisjonen deler frustrasjonen til presidenten. Det gjer også fleire av parlamentsmedlemmene for regjeringspartiet Fretilin som er kritiske til si eiga partileiing.

- Fretilin bryr seg ikkje lenger om folket. Leiinga er mest opptekne av korleis partiet kan halda på makta, seier den høgt akta kvinnelege parlamentsrepresentanten Cipriana Pereira (Fretilin).

- Fretilin minner om den indonesiske Golkar-partiet: Leiinga krev så streng partidisiplin at eg føler at eg ikkje lenger talar folket si sak, legg ho til.

” **Sjølvtendet vert ingen piknik. Situasjonen krev tolmod, mykje tolmod.**

Xanana Gusmão, president i Aust-Timor.

Hundrevis av studentar støtte saman med politiet framfor parlamentet 3. og 4. desember. Studentane krevde mellom anna at ein arrestert student vart sett fri.

FOTO: SCANPIX/AP/FIRDIA LISNAWATI

Ein politisk analytiker i FN-administrasjonen, som ønskjer å vera anonym, er samd i at den sterke sentraliseringa av politiske makt og marginaliseringa av distrikta i landet, minner mykje om det som skjedde under Golkar-perioden i Indonesia.

- Det er også klare likskapar mellom Fretilin og Frelimo, regjeringspartiet i Mosambik, seier ein annan FN-analytiker.

- Begge partia spring ut frå ei revolusjonær frigjeringsrørsle. Dei mange aust-timoresiske regjeringsmedlemmene som budde i Mosambik under den indonesiske okkupasjonen, har lært av systerpartiet sitt kor viktig det er å halda symbola frå frigjeringskampen levande for å sikra stor oppslutning. Minna frå frigjeringskampen er sjølv maktbasen deira, seier FN-funksjonæren.

Skyteskiva Alkatiri. At misnøya mot regjeringspartiet har gått hardest ut over Mari Alkatiri, kjem ikkje berre av at han leier regjeringa. Den australske kommentatoren Phil Zabriskie deler regjeringsmedlemmene i to grupper: Tidlegare opprørskrigarar utan erfaring med å byggja ein nasjon, og medlemmer av eliten på Aust-Timor. Mari Alkatiri, som leia den vellukka framstøyten for å gjera portugisisk til offisielt språk sjølv

om knapt ti prosent av folket meistrar det, høyrer til denne siste overklassen. Langt mindre privilegerte landsmenn har difor gått til åtak på Alkatiri og fleire av ministrane hans. At han i tillegg vert oppfatta som ein ukarismatisk, lukka leiar, og at han er muslim i eit katolsk samfunn, har gjort han til den store skyteskiva.

Mari Alkatiri svarar slik på den massive kritikken:

- Fretilin er det mest demokratiske partiet nett no, og me kjem garantert til å sitja med makta i tjue år fram i tid, seier Mari Alkatiri til Bistandsaktuelt.

- Dei som kritiserer Fretilin kan ikkje både vera i opposisjon og sitja i regjeringa. Eg har invitert nokre av kritikarane hit og gjort det klart for dei: Vil de vera med i regjeringa, må de vera allierte med Fretilin, også i parlamentet. Dei har valt å stå utanfor. Det er grunnen til at Fretilin får meir og meir makt.

Ventar på Xanana. Alkatiri har ein vanskeleg jobb, med små budsjett og fullstendig prisgitt internasjonal hjelp i fleire år framover. Det er nok Fernando Araujo, leiaren for det største opposisjonspartiet PD, og mange aust-timoresarar klar over. Men Araujo talar truleg på vegner av majoriteten aust-timoresarane når

han etterlyser eit mindre arrogant Fretilin.

- Det me treng minst av alt er eit regjeringsparti som er meir opptekte av å få gjennomslag for eigen ideologi enn å løysa problema til folket. I den vanskelege situasjonen me er i no, treng me kloke leiarar, pragmatiske leiarar som lyttar til folket.

Truleg er det Xanana Gusmão Araujo har i tankane. Mange aust-timoresarar ventar på at presidenten skal få ei viktigare innanrikspolitisk oppgåve enn å leia seremoniar. Det er inga løyndom at Gusmão sjølv har vore frustrert over den avgrensa makta grunnlova gir han. Den karismatiske leiarstilen og den heroiske historia hans gjer han til landsfader på Aust-Timor. Etter at nobelprisvinnar biskop Carlos Belo ikkje lenger har representasjonsoppgåver på grunn av dårleg helse, er Gusmão den einaste leiaren heile det aust-timoresiske folket kan samla seg om.

Men som den realisten han er, fortalde han folket følgjande under feiringane i mai:

- Sjølvstendet vert ingen piknik. Situasjonen krev tolmod, mykje tolmod.

Om herjingane i byrjinga av desember er ein indikator, er tolmodet til aust-timoresarane i ferd med å tæra opp.

AUST-TIMOR

- 1512-1974: Portugisisk koloni
- 1975: Borgarkrig, følgt av erklæring om sjølvstende
- 1975-1999: Meir enn 200.000 timoresarar, ein tredel av den opphavlege folkesetnaden, vert drepne eller døyrt som ei følgje av den indonesiske okkupasjonen.
- 1999-2002: FN-protoktorat, de facto kolonistyre
- 20. mai 2002: Sjølvstendig nasjon, den fyrste i det nye hundreåret
- Folketal: 750.000
- Det fattigaste landet i Asia.
- Norsk bistand: Om lag 50 millionar årleg (tilsvarande 67 kroner per aust-timoresar kvart år)

Verda trappar ned, Noreg held koken

DILI (b-a): Noreg lovar 50 millionar kroner i bistand til Aust-Timor kvart år fram til 2005.

Uroa på Aust-Timor i byrjinga av desember får ingen følgjer for den norske utviklingshjelpa til landet. Noreg har sidan 1999 gjeve om lag 50 millionar kvart år og held dette nivået til 2005.

- Den aust-timoresiske regjeringa har takla uroa på ein adekvat og akseptabel måte. I dag er det ingenting ved den politiske utviklinga i landet som får konsekvens for den norske bistanden, seier Sjur Torgersen, norsk ambassadør for Indonesia og Aust-Timor.

Torgersen presenterte den norske bistandspakken til Aust-Timor på det fyrste internasjonale givar-

landsmøtet sidan landet fekk sjølvstende 20. mai i år. Møtet, 9. og 10. desember, vart arrangert trass i den kaotiske situasjonen i hovudstaden Dili berre nokre dagar i førevegen.

Olje – ei forbanning? Den norske ståtillstat bistanden går fyrst og fremst til olje og energi.

- Med norsk hjelp er nye generatorar snart på plass i Dili, som skal forsyna Aust-Timor med åtti prosent av den totale energien. I tillegg ser Noregs vassdrags og energiverk (NVE) på alternative energikjelder, som små vasskraftverk, sol og vindenergi, seier Torgersen.

Utvinninga av olje og gass i Timorhavet, mellom Aust-Timor og Australia, startar truleg om tre år. Håpet er at inntektene frå BayuUndan og Greater Sunrise-felta skal gjera Aust-Timor mindre avhengige av

utviklingshjelp. Dei forventade årlege inntektene er usikre, men kan liggja ein stad mellom 200-500 millionar kroner årleg. I år er dei samla aust-timoresiske statsinntektene, direkte budsjettstønad og skattar, på om lag 700 millionar kroner.

- Olje har vore ei forbanning for land med svake institusjonar. Kva gjer Noreg for at det same ikkje skal skje på Aust-Timor?

- Noreg har assistert den aust-timoresiske delegasjonen i forhandlingane med Australia om petroleumressursane i Timorhavet. Fleire norske rådgivarar kjem til å hjelpe regjeringa med å byggja opp den oljetekniske kompetansen og eit oljefond som kan tryggja framtida for landet, seier Torgersen.

Verda trappar ned. Medan Noreg held oppe nivået på bistanden, trap-

par fleire av dei store givarane ned som Japan, Portugal og Australia. Tendensen tyder på at den internasjonale bistanden totalt vert redusert i åra som kjem.

- Eit lite land som Aust-Timor står alltid utsett til, men på grunn av den spesielle historia til landet og dei mange venene landet har, kjenner Aust-Timor til vera mottakar mange år framover, spår ambassadøren.

I motsetnad til mange internasjonale og nasjonale kritikkarar på Aust-Timor, rosar Torgersen Fretilin regjeringa.

- Landet har lite korrupsjon, og med dei politiske leiarane Aust-Timor har i dag ser eg ingen umiddelbar fare for det gode og demokratiske styresettet landet har i dag, seier Sjur Torgersen.

Til sykehus med esel og trillebår

Afghanistan helt avhengig av utenlandsk bistand til nedkjørt helsevesen

GHAZNI (b-a): Gjennom 23 år med okkupasjon og krig spilte utenlandsk bistand og ikke-statlige organisasjoner en nøkkelrolle i å opprettholde et minimumstilbud av velferd for den afghanske befolkningen. Svenske og norske organisasjoner var og er blant de mest aktive i å gi befolkningen et skole- og helsetilbud.

• I AFGHANISTAN:
GUNNAR ZACHRISEN

AFGHANISTAN

Hjelpeorganisasjonene ble selve redningen for Afghanistan gjennom mange tunge år. Uten dem ville millioner av mennesker ha stått i fare for å bukke under, sier talsmann for FNs koordineringsorgan i Afghanistan Nigel Fisher.

Nigel Fisher, leder av FNs koordineringsorgan UNAMA.

Han mener at de utenlandske hjelpeorganisasjonene og deres lokale partnere nærmest fungerer som en skygge-regjering - på områder der det offentlige apparatet stoppet opp og falt sammen på grunn av krig og resursmangel.

Kirkens Nødhjelp og Afghanistankommiteene i Norge og Sverige er blant de organisasjonene som har arbeidet jevnt og trutt med å gi befolkningen et minimumstilbud av sosiale tjenester - også i Talibanperioden, da mange andre organisasjoner valgte å forlate landet. Den norske Afghanistankommiteens helseprosjekter er et godt eksempel på dette.

90 år gammel baker. 90-åringen Ghulam Sedik og 7 måneder gamle Fatima er blant pasientene på det lokale sykehuset Mirai i nærheten av den afghanske byen Ghazni en dag i oktober. Det lille, men overbefolkede sykehuset er finansiert av den norske Afghanistankommiteen.

- Jeg har hostet i ei uke og har vondt i brystet. Huff nei, jeg føler meg ikke bra. Jeg håper at jeg kan få noe god medisin, forklarer den yngre mannen som inntil for få år siden var landsbyens populære baker.

På trappen utenfor sykehuset står ei trillebår. Det er transportmid-

Sønnesønnen puster ut etter å ha skjøvet trillebåra med bestefaren Ghulam Sedik på småstier og humpete jordveier siden tidlig om morgenen.

”

Hva skal vi med ambulanse? Når ingen har telefon, får man jo ikke gitt beskjed om hvor man befinner seg.

Dr. Mujtuba, direktør ved Mirai-sykehuset.

delet som har fraktet Ghulam Sedik de 7 kilometerne fra hjemmet hans i landsbyen Lagram. «Motoren» står ved siden av og ser alvorlig på oss. Sønnesønnen - en sterk bondegutt kledd i tradisjonelle klær - har skjøvet trillebåra med bestefaren på de tørre og humpete jordveiene siden tidlig om morgenen. Nå er de endelig framme og kan styrke seg på et glass grønn te med sukker, mens bestefaren takker Allah for at han fortsatt er i live.

Uten telefon og sykebil. Trillebår, esel eller til fots. Dette er en vanlig måte å bli brakt til sykehus på fra landsbygda i Afghanistan enn bil. Ingen løfter et øyenbryn av den grunn, og sykebil står ikke på prioritetslista.

- Hva skal vi med ambulanse? Når ingen har telefon, får man jo likevel ikke gitt beskjed om hvor man befinner seg, fastslår sykehusets direktør Dr. Mujtuba.

En halvtime i forveien har vi besøkt den overfylte avdelingen for kvinner og barn. På de tre små rommene, som egentlig er bygd for å huse 15 pasienter, bor det nå dobbelt så mange. Blant dem er den lille nomadejenta Fatima, hennes tante og bestemor. Med sine fargerike gevanter og skarpe blikk skiller tanten og hennes mor seg klart ut fra de øvrige kvinnene i rommet, som taler lavmælt og skjuler ansiktet bak «gitteret» i sine burkaer.

- Dere må gi henne like god behandling som de andre, selv om vi er «kochi» (det lokale ordet for en af-

ghansk nomadestamme, red.anm.). Det må dere love meg, sier tanten ivrig gestikulere.

Hun forklarer at hennes søster døde under fødselen, og at hun selv ikke har noe melk å gi den syv måneder gamle søsterdatteren. I stedet har spebarnet fått te, yoghurt og sauemelk. Nå veier den lille jenta bare 6 kilo og trenger sårt til behandling for sine mageproblemer. Det er grunnen til at de midlertidig har tatt farvel med storfamilien, deres telt, sauer og kameler.

Tørken dreper dyra. - Livet er hardere enn på mange år. Tørken har fart med ille med oss. Nå er det ikke mer enn fem sauer på hver voksen mann i familien, og det er ikke nok til å skaffe oss mat gjennom hele

Afghanere ønsker større og bedre sykehusbygning

Papirer med pene tall og fine tegninger skifter eier når Afghanistankommiteens fungerende leder i Kabul Sigmund Otterlei og helseprogrammets daglige leder Dr. Esmat Shinwari besøker Mirai-sykehuset utenfor Ghazni en dag i oktober.

- Vi trenger en bedre sykehusbygning. De «militærkasernene» vi har nå er for små til å takle antallet pasienter og egentlig lite egnet til formålet. Om vinteren er de altfor kalde og om sommeren altfor varme, sier sykehusdirektør Dr. Mujtuba.

Han forklarer at sykehusledelsen og legene er blitt enige om å

Sigmund Otterlei, Afghanistankommiteens fungerende leder i Kabul.

søke om midler til en ny og større sykehusbygning - i tre etasjer.

I tillegg har man et problem med at kvalifisert helsepersonell sier opp sine stillinger fordi lønnen er for lav.

- Mange sier opp fordi andre ikke-statlige organisasjoner tilbyr høyere lønn, sier Mujtuba.

- Vi skal ta med oss disse forslagene tilbake og se nærmere på saken, men det er tvilsomt om vi har rom for store påplusninger innenfor våre budsjetter, forklarer siviløkonomen Sigmund Otterlei.

Han viser samtidig til at man er nødt til å vurdere sykehusstilbudet i

distriktet i lys av tilbudet på det statsdrevne sykehuset i Ghazni.

- Vi skal være et supplement, ikke en konkurrent i forhold til det offentlige sykehuset. På lengre sikt er målet også at den afghanske staten skal overta våre forpliktelser, sier Otterlei.

Han understreker samtidig at det kan gå tiår før det statlige systemet i det fattige og krigsherjede landet er såpass utbygd at det kan overta den delen av helsevesenet som i dag drives av ikke-statlige organisasjonert, finansiert av utenlandske bistandsgivere.

FAKTA:

- Statistikk fra Human Development Report avslører at Afghanistan er et av det mest krigsherjede og nødlidende land i verden.
- Den forventede levealderen er på litt over 40 år.
- Hvert fjerde barn dør før det fyller fem år.
- Hele 64 prosent av befolkningen kan ikke lese eller skrive.
- Barseldødeligheten er den høyeste i verden.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

året, forteller den talføre unge kvinnen.

Hun forklarer at i løpet av fire år med tørke har storfamilien – totalt 30 voksne og barn – mistet eller måttet selge rundt 150 sauer.

Tilgangen på sauemelk og -ull er forskjellen på «rikdom» og armod for en «kochi».

Om én måned skal storfamilien ennå en gang ut på vandring – til sørligere deler av landet – før vinteren for alvor setter inn. Før vi forlater nomadefamilien forsikrer den mannlige legen dem at sykehuset ikke vil diskriminere den lille jenta, og at hun har rett til samme sykehusmat som de andre. Og de to voksne kvinnene skal få lov til å sove på avdelingen – på samme måte som de andre kvinnene som er der med sine barn.

Billig i drift. Omlag 40.000 konsultasjoner foretas ved dette lille sykehuset hvert år – for et årlig budsjett på om lag 1 million kroner. Fem leger, hvorav en kvinne, er kjernen i staben som teller totalt 55 ansatte. Det tilbakeleggende og konservative landbruksdistriktet som omgir sykehuset teller tilsammen 160.000 mennesker, hvorav de fleste er pashunere – majoritetsbefolkningen i Afghanistan. Mange av dem sympatiserte med Taliban, forteller lokal-kjente.

Økende antall. – Antallet pasienter øker stadig. Folk vet at sykehuset vårt har godt rykte, og at vi gir et bedre tilbud enn det offentlige sykehuset inne i Ghazni by, sier sykehus-

Verdens verste levekår?

– På mange måter er forholdene i Afghanistan verre enn i noe annet land i verden. Sosiale og økonomiske indikatorer er på samme nivå eller lavere enn i de afrikanske landene sør for Sahara, sier Sakiko Fukuda Parr, lederen for Human Development Report Office i UNDP.

Av 187 land er det bare sju land som har lavere forventet levealder enn Afghanistan, deriblant Sierra Leone og Zambia, land som er rammet av både hiv/aids og væpnede konflikter.

direktør Dr. Mujtuba. Han forteller at om vinteren er det lungesykdommer som dominerer sykdomsbildet, mens malaria og diaré er hovedproblemene om sommeren. I tillegg er det bruddskader, underernæring og fødsler som er årsakene til at pasientene kommer. Bare den siste uken har det lille sykehuset måttet håndtere 72 fødsler, hvorav fem keisersnitt. Gjennomsnittsvekten for de nyfødte er på beskjedne 2,5 kilo.

Sykehuset utenfor Ghazni er det største enkeltprosjektet Afghanistan-komiteen er involvert i innenfor helsesektoren i Afghanistan. I denne provinsen driver man tilsammen seks klinikker (helsestasjoner) og ett sykehus. I tillegg står komiteen for driften av en klinikk i Zurmat i Paktia.

Hvert fjerde barn i Afghanistan dør før fylte fem år. Forhåpentligvis kan legene ved sykehuset i Mirai forhindre at den syv måneder gamle nomadejenta Fatima ender blant dem.

Det paradoksale er at vi ikke merket et snev av korrupsjon under Taliban. Med de nye maktøverne er det et merkbart problem.

Sigmund Otterlei, Afghanistankomiteens fungerende leder i Kabul.

Embetsmann fjernet etter korrupsjonsanklager

• GUNNAR ZACHRISEN

KABUL (b-a): Falske resepter og overgrep mot sykehusansatte er blant anklagene mot en distriktshelsesjef i Zurmat-distriktet i Paktia i Afghanistan. Mannen, som mistenkes for å ha skaffet seg gratis medisiner til salg i egen virksomhet, har nå fått beskjed om at han er «overført til et annet distrikt» etter klager fra den norske Afghanistankomiteen.

Anklagene mot den afghanske tjenestemannen, som ble utnevnt etter at det nye regimet tok over i Kabul, går blant annet ut på sammenblanding av roller. Ved siden av å være det statlige helsevesenets øverste representant i distriktet hadde han også privat praksis som lege.

Påstandene går ut på at mannen skrev ut falske resepter på preparater som skulle utleveres gratis fra Afghanistankomiteens klinikk i området. Da de ansatte ikke ville levere ut en større parti med infusjonsvæske til distriktshelsesjefen, endte det med at sistnevnte sendte inn bevæpnede vakter som både julte opp «de ulydige» ansatte – og etablerte fast «vakt» ved klinikken.

Vakter mot tyveri? Distriktshelsesjefen bestrider selv at han beordret fysiske avstraffelser, og hevder tvert imot at de ansatte både begikk tyverier og leverte ut medisiner siom var utgått på dato. Ifølge distriktshelsesjefen ble vakt holdet etablert både for hindre «bråkmakerne» i å vende tilbake til arbeid og for å hindre tyverier av utstyr.

– Våre ansatte ved klinikken hadde flere ganger undret seg over reseptene som ble utskrevet av distriktshelsesjefen. Da han plutselig bestilte et stort parti infusjonsvæske forsto de at dette umulig kunne brukes til behandling av legens pasienter, men snarere var ment for videre salg. Derfor nektet de utlevering, sier Otterlei.

Bedre samarbeidsklima

Regjeringsskiftet – etter Talibans fall – innebar en god del motstand mot de ikke-statlige organisasjonenes sterke rolle. Ikke minst at de ble tilført store ressurser fra utenlandske regjeringer i en situasjon der regjeringen selv hadde lite penger, sier talsmann for FNs koordineringsorgan i Afghanistan (UNAMA) Nigel Fisher.

Idag har konflikten mellom den nye afghanske regjeringen og de ikke-statlige organisasjonene stilnet

Han forteller også at det ble reagert mot at distriktshelsesjefen ansatte sin egen bror som ny kirurg ved klinikken. En annen bror ledet samtidig det lokale kommunestyret «shura'en», noe som ikke bidro til å gjøre samarbeidsforholdene på stedet enklere.

Ny vending. Da den norske Afghanistankomiteen første gang tok saken opp med det afghanske helsedepartementet i Kabul følte de at de ble motarbeidet av sentrale tjenestemenn. Senere, da saken ble overtatt av andre ansvarlige og komiteen klargjorde at de ville vurdere å trekke tilbake sine bevilgninger, tok imidlertid saken en ny vending, og vedtaket om å «overflytte» helsesjefen til et annet distrikt ble gjort. Klinikken i Zurmat er nå i full drift igjen.

Otterlei har foreløpig noe blandede erfaringer med FNs og bistandsorganisasjonenes vilje til å bygge opp en beredskap mot korrupsjon, men han berømmer den norske ambassaden for å ha tatt saken på alvor.

– Det paradoksale er at vi ikke merket et snev av korrupsjon og nepotisme under Taliban-styret. Men med de nye maktøverne er det et merkbart problem på mange områder. Da har jeg ment at bistandsgiverne må reagere nå – tydelig, kjapt og samlet – overfor myndighetene, for å hindre at korrupsjonsproblemet slår rot, sier Otterlei.

Men nå er det tegn til at enkelte myndighetspersoner begynner å ta korrupsjonsproblemet på alvor. Nytt brukte statssekretæren i Helsedepartementet «Zurmat-saken» som et eksempel på at det nytter å reagere mot korrupsjon, og oppfordret andre ikke-statlige organisasjoner til å operere med samme type «null-toleranse».

noe, mens det er blitt nedsatt en kommisjon under ledelse av landsbygddutviklingsminister Hanif Atmar (se intervju i Bistandsaktuelt, nr. 9/2002) for å se nærmere på «organisasjonenes rolle» i Afghanistan.

– Regjeringen må trekke opp noen rammer, og sette standarder for blant annet utdanning og helse. Så lenge organisasjonene holder seg innenfor dette, så bør de få lov til å operere uhindret, sier FN-talsmannen.

– Norge er en generøs alliert

– Norge er høyst respektert her i landet. Det var et av de få landene som alltid ble igjen, uansett hvilket regime som satt ved makten. Vi ser på dere som en generøs alliert og støttespiller for det afghanske folket, sier minister for landsbygddutvikling Mohammed Hanif Atmar.

Han har selv jobbet for ulike bistandsorganisasjoner, men i de fleste av årene arbeidet han ved Kirkens Nødhjelps kontorer i Kabul og Pes-

hawar.

Norge bidro i 2001 med 357 millioner kroner i bilateral bistand til Afghanistan, og landet var med det Norges største bistandsmottaker det året. Av dette ble 157 millioner kroner ble kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner, mens det øvrige i hovedsak var øremerket bistand gjennom FN-apparatet. Også i år vil bistanden ligge på om lag 350 millioner kroner.

Nepal i kaos etter kongelig kupp

Maoistene antyder vilje til samtaler med Nepals nye regjering

KATMANDU (b-a): Tre parter – maoistene, kongen og de store politiske partiene – er de sentrale aktører i det politiske spillet i det krise- og krigsrammede Nepal. Men ennå har de ikke møttes ansikt til ansikt for å snakke. Hver av partene avventer motstandernes neste trekk.

• I NEPAL:
NAVIN SINGH KHADKA

Kong Gyanendra Bir Bikram Shah Devs erklæring 4. oktober i år kom som lyn fra klar himmel. Etter å ha avsatt statsminister Sher Bahadur Deuba, overtok kongen makten og innsatte en ny regjering bestående av mennesker med «et rent rykte» – mange av dem profesjonelle fagfolk på sine områder.

To av partiene som hadde flest representanter i det nå oppløste parlamentet, Nepali Congress (Kongresspartiet – NC) og Communist Party of Nepal (Unified Marxist Leninist), valgte å stå utenfor prosessen med å danne ny regjering. Kongen satte da også som betingelse at politikere som planla å stille til det forestående parlamentsvalget ikke kunne sitte i regjeringen.

Økt avstand. – Utviklingen er absolutt uheldig. Å erstatte parlamentarisk demokrati med kongens regjering, er ikke positivt i det hele tatt, sier professor Dhruva Kumar ved Centre for Nepal and Asian Studies.

Resultatet er at avstanden mellom kongen og de store politiske partiene fortsetter å øke. Selv om den nye regjeringen insisterer på at den opprettholder lov og orden, ønsker ikke Kongresspartiet og kommunistene å samarbeide med den.

Vurderer republikk. Kongresspartiet, som hadde 113 representanter i det oppløste parlamentet, argumenter fortsatt for å gjeninnsette parlamentsmedlemmene.

– Hvis kravet vårt ikke tas hensyn til, vil vi vurdere å støtte opprettelsen av en republikk, raste presidenten i Nepali Congress, Girija Prasad Koirala, på et masse møte for en tid tilbake.

Koiralas sensasjonelle uttalelser ble slått stort opp i pressen dagen etter, noe som resulterte i at partiet sendte ut en pressemelding der det presiserer at det var for et konstitusjonelt monarki.

Vil slå tilbake. Samtidig har kommunistpartiets generalsekretær Madhav Kumar Nepal, som hadde 96 representanter i underhuset, advart om at hans parti ikke vil tolerere det han kaller «kongens hege-
moni».

– Hvis vi ignoreres, vil vi gjøre alt for å slå tilbake med samme mynt, sier han.

Også utbryterpartiet Nepali Congress (Democratic) er irritert på kongen. Partiet hadde stor innflytelse inntil kongen kastet partiets leder og daværende statsminister Sher Bahadur Deuba ut av regjeringsskorridorene. To av partiets tidligere ministre møter for tiden i retten, tiltalt for korrupsjon.

De som støtter kongen gjør dette nettopp på grunn av den tøylesløse korrupsjonen som de politiske par-

Rundt 20.000 demonstranter samlet seg i Katmandu 26. november for å protestere mot at kongen hadde gitt regjeringen avskjed.

FOTO: SCANPIX/AP/BINOD JOSHI

tiene har stått bak de siste 12 årene, korrupsjon som har skakkjørt Nepal. Kong Gyanendra Bir Bikram Shah Dev, som kom til makten etter en massakre internt i kongefamilien i fjor, trenger desperat å vinne legitimitet i befolkningen. Folk flest er nemlig skeptisk til teoriene om kronprins Dipendra, som selv døde i massakren sto bak drapene på den daværende kongen, Kong Birendra (den nåværende kongens bror).

7000 drept. Helt fram til i slutten av november har maoist-geriljaen fortsatt å angripe regjeringsstyrker, infrastrukturen og lokale ledere i Kongresspartiet, kommunistpartiet og Rastriya Prajatantra Party (et høyrevridd parti som har sluttet seg til den nåværende regjeringen). Ifølge offisielle tall er minst 7000 mennesker, regjeringssoldater, maoister og sivile inkludert, drept siden maoistene startet sin væpnede kamp for republikk i 1996. Mens de radikale maoistene har festet grepet i store deler av landet, særlig i vest, foreslår maoistpartiet at kongen og de andre store politiske partiene skal møtes til en rundebordskonferanse.

Maoistenes mål med utspillet er at en slik konferanse skal danne grunnlag for en overgangsregjering som på sikt skal arrangere nyvalg til grunnlovgivende forsamling. Deretter skal man begynne arbeidet med å utarbeide og vedta en ny grunnlov. Den forrige grunnloven ble kunngjort i 1991 – ett år etter den populære avgjørelsen om å gjeninnføre demokrati i kongedømmet.

De politiske partiene tar imidlertid forslaget fra maoistene med en klype salt.

– Partiene nøler fordi de vet at hvis forslaget fungerer, så vil maoistene innkassere all æren, sier professor ved Tribhuvan University, Krishna Khanal.

Ønsker samtaler. Maoistene har i det siste vist at de tilsynelatende er fleksible. 4. desember kunngjorde de at de har opprettet en komité som vil møte regjeringen.

«Med sikte på å oppnå et fredelig, positivt og progressivt resultat erklærer sentralkomiteen at den er klar til å holde samtaler med det gamle regimet (regjeringen, red. anm.). Forutsetningen er at dette kan skje i en hensiktsmessig atmosfære», fastslo maoistpartiet i en pressemelding.

Maoistene, som den forrige regjeringen beskrev som lovløse terrorister, har samtidig også sagt at de foreløpig vil avstå fra flere angrep på landets infrastruktur og politikere. Regjeringen har imidlertid ikke svart på maoistenes tilbud om samtaler.

Tvetydige indere. Uavhengig av om de eventuelle samtalerne – mellom kongen, maoistene og de politiske partiene – vil finne sted eller ikke, er alles øyne rettet mot India, Nepals nærmeste nabo i sør, som mange mener har betydelig innflytelse på Nepals politikk.

«For mange nepalesere er Indias tvetydige holdning til maoistene vel-

kjent. New Dehli gjorde et stort poeng ut av utleveringen av 42 maoister til Nepal. Betegnende nok, har de ikke gjort et like stort poeng av at de store maoist-fiskene får svømme fritt i indisk farvann», skrev spaltisten M.R. Josse nylig i avisen Space Time Today.

Ryktene svirrer tett i Nepal om at ledende nepalske maoister lever trygt i India. Dette har også amerikanske kommentatorer bekreftet gjentatte ganger.

Andre peker på at det først og fremst er nepaleserne selv som kan få landet på beina igjen.

– Vi ser på India som om Nepal ikke var et selvstendig land, men vi vet jo at det ikke er tilfellet. Alt avhenger av våre forhandlere og hvordan de forholder seg til de bilaterale båndene, inkludert det med India, sier professor Khanal.

50 prosent til krigen. Mens rollen til eksterne aktører kan diskuteres, er det tydelig at de interne urolighetene går ut over utviklingen i Nepal. Siden juli har regjeringen overført rundt 50 prosent av utviklingsbudsjettet til «sikkerhetstiltak». Over 80 prosent av Nepals utviklingsbudsjett er finansiert fra utenlandske bistandsgivere.

På et møte i Kathmandu i oktober konkluderte bistandsgiverne med at det internasjonale samfunnet ikke vil tillate at terroristene tar kontroll over Nepal.

– Maoistene må forstå at det internasjonale samfunnet vil gjøre alt som trengs for å stoppe terroren, og at den eneste muligheten maoistene har, er å forhandle frem en avtale med regjeringen, sa den britiske viseutenriksministeren Mike O'Brien etter møtet.

Det er uklart om denne beskjeden nådde frem til maoistene, men det blir lagt merke til at maoistpartiet har tatt initiativ til å gjenoppta dialogen med regjeringen, som de avbrøt i fjor. Vil så dette føre til et gjennombrudd i den tredelte politiske konflikten i Nepal? Det eneste sikre svaret på det er at man må vente og se.

Navin Singh Khadka er redaktør i avisen Space Times Today i Kathmandu.

KRISA I NEPAL

■ 26. november 2001: Nasjonal unntakstilstand innført.

■ 22. mai 2002: Daværende statsminister Deuba anbefaler at parlamentet oppløses.

■ 6. august 2002: Høyesterett opprettholder Deubas avgjørelse om å oppløse Representantenes hus.

■ 3. oktober 2002: Statsminister Deuba ber kongen utsette valget pga. maoistenes voldshandlinger.

■ 4. oktober 2002: Kong Gyanendra avsetter Deuba og tar makten selv. En uke etter utnevner han Lokendra Bahadur Chand til ny statsminister.

■ 14. november 2002: Maoistene går til voldsomme angrep i Khalanga. Mer enn 150 drept.

■ 4. desember 2002: Maoistene oppretter en egen komité som skal ha samtaler med regjeringen.

Ikke alt falt i fisk

Indisk forsker lovpriser norsk pionérinnsats innen vann og helse

KOLLAM (b-a): – De fleste som har skrevet bistandshistorie er menn som interesserer seg mest for arkiver og teknologiske endringer i fiskeriene, sier den indiske samfunnsforskeren Leela Gulati. Selv har hun studert hvordan det indisk-norske prosjektet i Kerala påvirket kvinners hverdag, og lovpriser den norske pionérinnsatsen med vannforsyning og helsestasjoner.

• I KERALA, INDIA:
TORE LINNÉ ERIKSEN

KERALA-MODELLEN

De som i dag besøker prosjektområdene nord for Kollam by, ser ikke mange tegn til liv i bygninger som tidligere huset «norske» aktiviteter. Båtbyggeriet står spøkelsestomt og gjengrodd, og det er lenge siden det var noen båt å se på slippen. Det som er igjen av isfryseriet er heller ikke stort. Den stolte rørfabrikken, som produserte rør til vannforsyning i store deler av Sør-India til et stykke ut på 1980-tallet, er forengst stengt. Bak murene på det store industriområdet er det bare noen rester av gamle betongrør å se, det hele er mer av interesse for arkeologer enn for bistandshistorikere.

Nye bygninger. Men det er et viktig unntak. Riktignok er tjenesteboligene som ble bygd ved helsestasjonen i Puthenthura på 1950-tallet falt sammen, og mellom ruinene gnager kuene på noen stråtuster.

Men på den gamle tomte står en rekke nye og mer tidsmessige bygninger, som huser fødselsklinikk og et lokalt helsesenter som spesialiserer seg på forebyggende helsetiltak. På ytterveggen ved inngangen henger en plakate som forteller at her er all korrupsjon og forsøk på å kjøpe seg framover i helsekøen strengt forbudt. Her er vaksiner, graviditetskontroller og nødvendige medisiner gratis, slik det sømmer seg i delstaten med indisk rekord i helsestandard.

Ikke alt falt i fisk. Mens alt som handler om fisk og reketrålere er høyst «omstridt», for å bruke et pent ord, er det bare godord å høre om virksomheten som handlet om å bedre kvinners levkår og helse. Selv om dette var en viktig del av det indisk-norske prosjektet fra første dag, ville det hele gått i glemmeboka om det ikke hadde vært for Leela Gulati.

Allerede midt på 1970-tallet var hun en ledende samfunnsforsker som spesialiserte seg på kvinners situasjon i Kerala. Derfor ble hun den gang spurt av et fjernsynsteam fra NRK om hva bistanden hadde hatt å si for den kvinnelige del av befolkningen. Ettersom hun ikke visste nok for å gi et klart svar, bestemte hun seg for å gå virksomheten etter i sømmene.

Leela Gulati.

Raskere framgang. I flere år studerte Leela Gulati fiskerlandsbyene på nært holdt, og foretok dybdeintervjuer med en lang rekke

Den nye generasjonen kvinner i fiskerlandsbyene bærer fisk akkurat som sine mødre, men i motsetning til dem kan de lese og skrive og de vet mer om sine rettigheter. FOTO: TORE LINNÉ ERIKSEN

I anledning 50-årsmerkingen for norsk bistand har forfatteren og utviklingsforskeren **Tore Linné Eriksen** besøkt Kerala på oppdrag for Bistandsaktuelt. Annen del av hans artikler fra Kerala kommer i neste utgave.

” I virkeligheten er jeg bare blitt enda mer imponert etter hvert som tida går.

Leela Gulati, indisk kvinneforsker om norsk bistandsinnsats.

kvinner. Deres livshistorier ble en viktig del av boka «Fisherwomen on the Kerala coast», som ble utgitt i 1984.

I en bistandsliteratur som ofte kaller på tungsinnet, skiller Leela Gulatis grundige studie seg ut med et annet budskap: Nesten alle kvinnene lever nå et lengre – og langt bedre – liv enn på begynnelsen av 1950-tallet. Mye av forklaringen ligger selvsagt i den generelle velferdssøkningen i Kerala, men også bistanden skal ha sin del av æren. Undersøkelsene viser at kvinner i prosjektområdene opplevde langt raskere framgang enn i andre landsbyer langs kysten.

Pionérbearbeid. Leela Gulati er fortsatt i sving som kvinneforsker ved

Kvinnens levkår og helse bedret seg raskere i norske prosjektområder enn i andre deler av Kerala. Det indisk-norske helsesenteret sto for en viktig pionérinnsats. FOTO: NORAD-ARKIV/LEIF VETLESEN

Centre for Development Studies i Thiruvananthapuram, og har holdt kontakten med mange av dem hun ble kjent med gjennom sitt feltarbeid. Og begeistringen for det indisk-norske prosjektet har så visst ikke kjølnet, forteller hun til Bi-

standsaktuelt.

– I virkeligheten er jeg bare blitt enda mer imponert etter hvert som tida går. I dag snakker alle moteriktig om reproduktiv helse, om helse-tjenester for mor og barn og om å rette bistanden inn mot de fattigste kvinnene. Men for 50 år siden var det ikke mange som interesserte seg noe særlig for dette, og selv i dag henger store deler av India etter når det gjelder kvinners helse. Den norske innsatsen skiller seg etter min mening ut som et pionérbearbeid. Hadde dette prosjektet foregått for eksempel i britisk regi, ville det ha fått sin stolte plass i internasjonal bistandshistorie, sier hun.

Lavere spedbarndødelighet. – Hva var det så som ga gode resultater?

– I et kvinneperspektiv er det mange forhold som kan trekkes fram. Kanskje var vannforsyning det aller viktigste. For folk som bor tett ved stranda, er det lite annet enn brakkvann og forurensete kilder i nærheten. Da er det verken lett å vaske seg eller å koke mat. For å få reint vann var kvinner nødt til å bære tunge bøtter over lange avstander, men med rørfabrikken og vannforsyning fra Sasthancottah-innsjøen ble det raskt framgang å spore. Det viser seg ikke minst i statistikken over infeksjonssjukdommer og pasienter med innvollsormer. Med innlagt vann i landsbyen ble det også mer tid til overs for andre gjøremål.

Tidlig på 1950-tallet var det helt nytt for lokalbefolkningen å få adgang til lege og sykepleier. Vaksiner og helseopplysning ble møtt med stor interesse, ikke minst fra kvinnenes side. Spedbarndødeligheten i fiskersamfunnene lå enda høyere enn blant befolkningen forøvrig, noe som ikke minst skyldtes at de fleste fødsler fant sted under særdeles usanitære forhold i hjemmene.

– Mine undersøkelser 25 år etter at prosjektet startet, viser at svangerskapskontroll og fødsler på institusjon gjorde at langt færre kvinner mistet livet i forbindelse med graviditet. Bare i løpet av 1960-tallet ble tallet på institusjonsfødsler seksdoblet. På fødselsklinikken fikk også nybakte mødre mye opplysning om ernæring og annen forebyggende virksomhet. Vitaminer ble et nytt ord på folkemunne, sier Gulati.

Prevensjon tross katolisisme. Etter hvert vant også familieplanlegging fram, noe som langt fra er selvsagt i et område hvor mange er katolikker.

– Til å begynne med strittet prestene mot når prevensjon kom på tale, men med et bedre tillitsforhold mellom norsk helsepersonell og katolske prester ble kvinnelig sterilisering stilltiende godtatt. Resultatet kommer klart fram i mine undersøkelser, forteller Leela Gulati.

Der hvor kvinnene ofte fødte 6-8 barn tidlig på 1950-tallet, sank det på kort tid til 3-4 barn. Mellom 1957 og 1978 ble antall barn per kvinne nesten halvert.

– Da jeg gjorde mitt feltarbeid var det altså slående hvordan den nye generasjonen skilte seg ut fra sine mødre når det gjaldt helse, ernæring, levealder og barnetall. Dessverre er dette noe som andre samfunnsforskere og bistandshistorikere har vært lite opptatt av. De fleste menn ser ut til å ha vært mest opptatt av arkiver og fiskeriteknologi, sier Gulati.

Den indiske delstaten Kerala kan vise til oppsiktsvekkende resultater i menneskelig utvikling sammenlignet med andre delstater i India.

■ I overkant av 90 prosent av befolkningen i Kerala kan lese og skrive.

■ Gjennomsnittlig levealder ligger på 73 år.

■ Hadde hele India hatt like lav barnedødelighet som delstaten Kerala, ville én million flere barn overlevd sitt første leveår.

• I KERALA:

TORE LINNÉ ERIKSEN

- Jo, det er riktig at Kerala skårer høyest av alle indiske delstater når det gjelder levekår, bekrefter den kjente indiske forskeren professor K.P. Kannan. Fra sitt utsiktspunkt i Senteret for Utviklingsstudier i Thiruvananthapuram kan han slå i bordet både med egne studier og den siste India-rapporten om menneskelig utvikling, som bærer tittelen Human Development Report 2001.

- Kontrasten til andre deler av landet er særlig tydelig når vi ser på utdanningssystemet. I dag begynner praktisk talt 100 prosent av alle ungdommer i Kerala på skole, og enda mer oppsiktsvekkende er det at nesten alle fortsetter gjennom ti år. Det betyr at det nesten ikke gjør noen forskjell om du er rik eller fattig, gutt eller jente, bor i byen eller på landsbygda, sier Kannan.

Han mener at skolegang for alle også er den viktigste grunnen til at det er så lite barnearbeid i Kerala.

90 prosent kan lese. - Ser vi på keralabefolkningen som helhet, er det i overkant av 90 prosent som kan lese og skrive. Selv blant de fattigste kvinnene på landsbygda i Kerala er det høyere lese- og skrivekyndighet enn blant menn i Indias storbyer. Det er ikke alltid så opplagt at folk benytter seg av sine lesekunnskaper, men ikke noe sted er det like mange aviser, blader eller bøker per innbygger som i Kerala. De mange folkebibliotekene på landsbygda er et også et særtrekk, forteller Kannan.

Han viser til at Kerala også ligger langt foran når det gjelder spedbarnsdødelighet og levealder. Gjennomsnittlig levealder ligger på 73 år, det er på nivå med land i den rike del av verden. Hvis hele India hadde hatt like lav barnedødelighet

FAKTA:

■ I Norge er Kerala mest kjent for det indisk-norske fiskeriprojektet som begynte allerede i 1952 og markerte starten på norsk bistand til fattige land. Men den indiske delstaten har fått internasjonal oppmerksomhet for noe som betyr langt mer for folk flest: en utviklingsmodell som har stilt velferd i sentrum. Ingen annen del av India er på høyde med Kerala når det gjelder utdanning, helse og levealder.

■ Mest oppsiktsvekkende er det at de gode resultatene har gått hånd i hånd med en beskjeden økonomisk vekst. Ikke uten grunn tales det derfor om en egen utviklingsmodell.

Høy utdanning og sterke folkelige organisasjoner har bidratt til at Keralas kvinner har en langt sterkere stilling enn i andre indiske delstater. Det er en fordel og

En helt egen utviklings

Kerala kan vise fram kjemperesultater tross beskjeden økonomisk vekst

som i Kerala, ville én million flere barn overlevd sitt første leveår.

- Både massevaksinasjon, tilgang på reint drikkevann og subsidierte priser på de viktigste matvarer bidrar til dette. Det er ingen tvil om at lese- og skrivekyndighet blant kvinner er en nøkkel også til andre forbedringer, slik som nedgang i barnetall, helseopplysning, bedre ernæring og større tilbøyelighet til å sende egne barn på skole, sier den kjente samfunnsforskeren.

Folkelig mobilisering. - *Hvordan kan Keralas framgang forklares?*

- Det aller meste er oppnådd gjennom folkelig kamp og en mer anstendig offentlig politikk etter frigjøringen fra koloniveldet. Ikke minst skiller Kerala seg ut med sine mange organisasjoner som kjemper for å bedre folks levekår, sier han.

Han viser til at ingen annen delstat har en så stor andel av arbeidsfolk som er med i forskjellige fagforeninger, det gjelder også dem som er sysselsatt i uformell sektor.

- Det har alltid vært radikale folkebevegelser som utsetter myndighetene for hardt press nedenfra. Et godt eksempel på dette er massekampanjer for lese- og skrivekyndighet, sier Kannan.

Jordreformer. - I et historisk perspektiv er det vanskelig å overdrive betydningen av den dyptgripende jordreformen sist på 1950-tallet. En slik omveltning av makt- og eiendomsforholdene var også en sosial

frigjøring for store folkegrupper, som ikke lenger ble utsatt for nedverdiggende undertrykking fra gods-eierne.

For mange sosiale bevegelser har det vært avgjørende at de har radikale partier å spille på lag med. Da Kerala ble samlet til én stat i 1957, kom verdens første folkevalgte regjering ledet av et kommunistparti til makten. Det var avgjørende for å drive gjennom en jordreform. I dag står kommunistpartiet (Communist Party of India - Marxists) i spissen for en venstrefront, mens en sentrumsallianse ledes av Kongresspartiet. I de siste tiåra har disse to alternativene vunnet valget annenhver gang.

Ved valget i 2001 var det venstrefronten som måtte gå i opposisjon. Fordi de to konkurrentene er omtrent like sterke, er de nødt til å ta hensyn til flertallets ønsker for å sikre seg oppslutning. Dette er med på å forklare at den særegne utviklingsmodellen har hatt så bred støtte..

Politisk vilje er viktigst. - *Hvilke lærdommer kan trekkes av erfaringene fra Kerala?*

- Det mest opplagte er at sosiale forbedringer og bedre levekår ikke trenger å vente på at bruttonasjonalproduktet skyter fart. Det er mange delstater som har høyere inntekt per innbygger enn Kerala, og de viktigste sosiale reformene fant faktisk sted i den perioden hvor veksten var lavest. Vekst i seg selv avskaffer ikke fattigdommen, det ser

Sterke fagforeninger har bidratt til at fattigfolk har latt seg høre i det politiske liv. Her er det fagforbundet INTUC, knyttet til Kongresspartiet, som demonstrerer. FOTO: TORE LINNÉ ERIKSEN

vi da også i den industrialiserte del av verden. Mye kan gjøres med beskjedne ressurser om det finnes politisk vilje. Det har også hjulpet at mange migrantarbeidere fra Gulfområdet har sendt hjem penger.

Den andre lærdommen er at forandring ikke kommer av seg selv. Både sosiale reformbevegelser fra tidlig i det forrige århundret og dagens radikale massebevegelser har ført til en sterk mobilisering nedenfra. Når så mange er organisert, har

Selv blant de fattigste kvinnene på landsbygda i Kerala er det høyere lese- og skrivekyndighet enn blant menn i Indias storbyer.

K.P. Kannan, forsker ved Senteret for Utviklingsstudier i Thiruvananthapuram

så for barna.

FOTO: TORE LINNÉ ERIKSEN

modell?

sterk samfunnsmessig bevissthet og er vant til å stille krav, er politiske partier av alle avskygninger nødt til å ta hensyn.

Mange faresignaler – Men det er vel ikke mulig å skjule at det som en gang ble kalt for «Kerala-modellen» nå befinner seg i krise?

– Det er riktig at det er mange faresignaler. Nå er utfordringen å fornye offentlig sektor og sørge for langt bedre kvalitet. De som har penger foretrekker privatskoler og private helsetjenester, og nedskjæringer bidrar til å senke kvaliteten i de statlige tilbudene. Det blir fort en ond sirkel, sier Kannan.

Professoren mener at det aller alvorligste er arbeidsløsheten, som er høyere enn i de aller fleste andre delstater. Hardest rammet er ungdom, som med sin gode utdanning også har forventninger som ikke blir oppfylt.

– De økonomiske problemene skyldes også en ensidig økonomi som er avhengig av råvareeksport, sier han.

Kannan viser til at det de siste åra har vært et prisras på alle Keralas tradisjonelle eksportvarer, slik som gummi, kaffe og cashewnøtter.

– Venstrepartiene har vært for lite opptatt av produktivitet, verdiskapning og nødvendig modernisering når de har sittet ved makten. Det straffer seg nå, fastslår han.

LEVEKÅR I KERALA

- I Kerala kan 88 prosent av alle kvinner og 94% av alle menn lese og skrive. For India som helhet er andelen 54% og 75%.
- Nå går 97% av alle barn på skole i Kerala, og det er ingen forskjell mellom gutter og jenter. For India som helhet er tallene 74% for jenter og 83% for gutter.
- I Kerala er det flere kvinner enn menn (1058/1000), mens forholdet er omvendt i alle andre indiske delstater.
- I Kerala er forventet levealder 70 år for menn og 76 år for kvinner. For India som helhet er tallene 64 og 62 år.
- I Kerala er spedbarndødeligheten lav. Bare 14 av 1000 barn dør før fylte ett år. For India som helhet er tallet 70-75 av 1000, det vil si fem ganger høyere.
- Ifølge folketellingen for 2001 bor det 32 millioner innbyggere i Kerala, mot 1027 millioner i landet som helhet. I Kerala føder hver kvinne i gjennomsnitt 1,8 barn, mot 3,3 i landet som helhet.

Kilder: Government of Kerala: Economic Review 2001 (Thiruvananthapuram, 2002); Jean Dreze/Amartha Sen: India. Development and participation (New Delhi: Oxford University Press, 2002); Ashis Bose: Population of India (New Delhi: BRP Publishing House, 2001).

Planlegging på grasrota

Kerala er kjent både for velferdstiltak og demokratisk innflytelse nedenfra i samfunnet. Det nyeste eksemplet på dette er kampanjen for desentralisert planlegging i lokalsamfunnet, som har vakt stor oppmerksomhet både innenfor og utenfor Indias grenser.

– Midt på 1990-tallet opplevde folk flest at avgjørelsene ble truffet over deres hoder. Derfor ble det startet en kampanje for å flytte økonomiske beslutninger nærmere de enkelte lokalsamfunn, forteller forskeren og aktivisten Thomas Isaac.

Han var en av ildsjelene bak Folkekampanjen for demokratisk planlegging. Et av målene var å overføre en betydelig del av Keralas statsbudsjett til kommunestyre og landsbyforsamlinger.

Da venstrefronten kom til makten i 1996 ble en stor del av dette programmet satt ut i livet. I løpet av få år ble over 30 prosent av delstatens utviklingsbudsjetter avgjort på lokalt nivå. Enda viktigere var det at de nye utviklingsplanene ble utført gjennom bred deltaking fra vanlige folk, ikke minst gjennom massemøter og lokale utvalg for helse, utdanning, sysselsetting, arealplanlegging og næringsdrift.

Kvinnene skyves ut av markedets usynlige hånd

• I KERALA: TORE LINNÉ ERIKSEN

KERALA (b-a): Det er mye godt å si om utviklingsmodellen i Kerala, men medaljen har også sin bakside. – Kvinnekampen er i kraftig motvind, sier fagforenings- og kvinneaktivisten Nalini Nayak til Bistandsaktuelt.

Bak seg har hun mange år som sosialarbeider, forsker og aktivist i kampen for å bedre kystkvinnenes kår. Nå er hun et kjent ansikt utad for Kerala-avdelingen av den ledende indiske kvinneorganisasjonen og -fagforbundet, Self Employed Womens' Association (SEWA).

Nalini Nayak, Fagforenings- og kvinneaktivist.

– Det er lett å bli enige om at det har vært stor sosial framgang i Kerala, men det er fortsatt mange som lever i fattigdom og ufrihet. Og når arbeidsløsheten er så høy, rammer dette kvinner aller hardest, slår Nalini Nayak fast.

Hun viser til at det er de som er dårligst organisert, og det er de som først skvises ut når eksportjordbruket raser sammen på grunn av lave råvarepriser. Staten skjærer ned på mange velferdstiltak, og lavere subsidier på mat for fattigfolk rammer kvinner som har ansvaret for det daglige brød. Dette er en ordning som har betydd mye for helse og ernæring, ikke minst for småbarn, men som nå er alvorlig truet av beslutninger på sentralt hold i New Delhi.

Kapitalistisk modernisering. – Kvinner presses også ut fra tradisjonelle oppgaver gjennom det som mange lovpriser som «utvikling». Det ser vi ikke minst i fiskerlandsbyene langs hele kysten. Menn overtar når fisk fryses for eksport og når salg av fisk og reker dirigeres til noen få motakssentraler og store havner. Det kalles kapitalistisk modernisering, sier Nayak.

Selv mener hun at «marginalisering av kvinner» er en mer presis betegnelse.

– I SEWA føler vi på kroppen at disse problemene blir verre for hver eneste dag. Derfor forsøker vi å gi et nytt livsgrunnlag for kvinner som er støtt ut av arbeidsmarkedet, blant annet gjennom opplæring, kooperativer og bedre kredittmuligheter. Vi driver ikke suppekjøkken eller bønnfaller myndigheter og hjelpe-

organisasjoner om veldedighet. Vårt grunnlag er ganske enkelt at kvinner må få makt over eget arbeid. Uten dette er moteord som myndiggjøring – eller «empowerment» – bare tilslørende fraser, sier Nalini Nayak med klar adresse til debatten i vestlige land.

Liten innflytelse. Ifølge Nayak er kvinnepolitikk og kvinnenes manglende representasjon en skamlett på Keralas gode rykte som en foregangsstat på mange områder

– Vi har et delstatsparlament med over 100 medlemmer, men ikke mer enn 8 av dem kvinner.

Kerala sender 20 politikere til Indias nasjonale parlament, det har aldri hendt at mer enn én av dem er en kvinne, sier Nayak.

Hun mener at partiene på venstresida har sviktet trass i høytidelige erklæringer om likhet.

– Utenom sysselsetting og økt politisk deltakelse, hvilke saker er Keralas kvinnebevegelser mest opptatt av i dag?

– Et dramatisk og økende problem er familievold og seksuell trakassering. Det er ingen tvil om at voldshandlinger i hjemmet griper om seg i ei tid med mer sosial utrygghet. Når det gjelder seksuell trakassering ble det for noen år siden opprettet en offentlig kvinnekommisjon for å ta i mot klagesaker. For ikke lenge siden bestemte myndighetene i Kerala seg brått for å legge ned denne kommisjonen, trass i kraftige protester. Det har kanskje sammenheng med at to medlemmer av delstatsparlamentet ble innklaget for kommisjonen for bare noen uker tidligere.

Psykisk press. Den indiske kvinneaktivisten viser til at stadig flere kvinner føler seg psykisk presset. Hun mener mangel på arbeidsplasser, og et sterkt reklamepress fra globaliserte TV-kanaler, er viktige årsaker.

– Blant unge kvinner er det en ekstremt høy selvmordsrate her i Kerala. Det skyldes også at mange ikke klarer å oppfylle forventningene om at de skal bringe med seg en høy medgift inn i ekteskapet. Mange trodde før at dette problemet ville bli mindre etter hvert som samfunnet ble mer modernisert og markedet ble viktigere enn gamle tradisjoner. Isteden er det en forverring når det gjelder medgift, alt måles nå i penger. Det er ikke vanskelig å forstå at unge kvinner begår selvmord når de verken har utsikter til lønnet arbeid eller penger nok til å gifte seg, sier Nalini Nayak.

Kjøp og salg av fisk er en viktig inntektskilde for mange kvinner.

FOTO: TORE LINNÉ ERIKSEN

Lang vei å gå mot velstand

Ny husholdningsundersøkelse: Hver tredje i Tanzania er fattig

DAR ES SALAAM (b-a):

Tross økonomisk vekst er fattigdommen i Tanzania bare så vidt redusert de siste ti årene. Fortsatt lever hver tredje tanzanianer under fattigdomsgrensen, viser en stor husholdningsundersøkelse.

• I TANZANIA:
CAMILLA SOLHEIM

TANZANIA

Økonomisk vekst på over fem prosent, rekordlav inflasjon og økt tilgang til markedet. Tanzania har de siste årene oppnådd økonomisk stabilitet, men foreløpig har det ingen innvirkning på fattigdommen i landet. En stor husholdningsundersøkelse, der mer enn 22 000 husstander har deltatt, viser at andelen fattige står nærmest på stedet hvil:

■ 36 prosent av Tanzanias innbyggere lever under fattigdomsgrensen – som innebærer at de ikke har tilstrekkelig inntekt til å dekke grunnbehovene – mot 39 prosent i 1991/92.

■ 19 prosent av befolkningen lever under fattigdomsgrensen for mat, mot 22 prosent for ti år siden.

■ På grunn av befolkningsveksten har antall fattige økt. To millioner flere lever under fattigdomsgrensen i dag enn for ti år siden, som betyr at 11,4 millioner av Tanzanias 35 millioner er fattige.

Bedre i byen. – Undersøkelsen viser en ørliten nedgang i andelen fattige, men ingen substansiell nedgang, og på landsbygda er det stort sett like mange fattige. Men i byene, og da spesielt Dar es Salaam, er det en signifikant nedgang. Totalt sett viser undersøkelsen små, men positive endringer, sier Servacius B. Likwelile, direktør ved avdelingen for fattigdomsbekjempelse ved Visepresidentens kontor.

Sementhus. Likwelile er enig i at mye fortsatt gjenstår, men at man også er nødt til å se på andre indikatorer enn bare inntekt. For myndighetene har ikke bare undersøkt inntekt, men også tatt for seg en rekke andre forhold.

– Det er mange dimensjoner av fattigdom og det er ikke nødvendigvis slik at jeg føler meg fattig, selv om du sier at jeg er det. Undersøkelsen viser at flere av indikatorene som ikke har med inntekt å gjøre, har blitt bedre. Flere har fått bedre hus og flere har tilgang til energi i dag enn for ti år siden. Veier er blitt forbedret og det er blitt lettere å starte og drive små bedrifter. Men når det er sagt, så har vi fortsatt lang vei igjen, sier han.

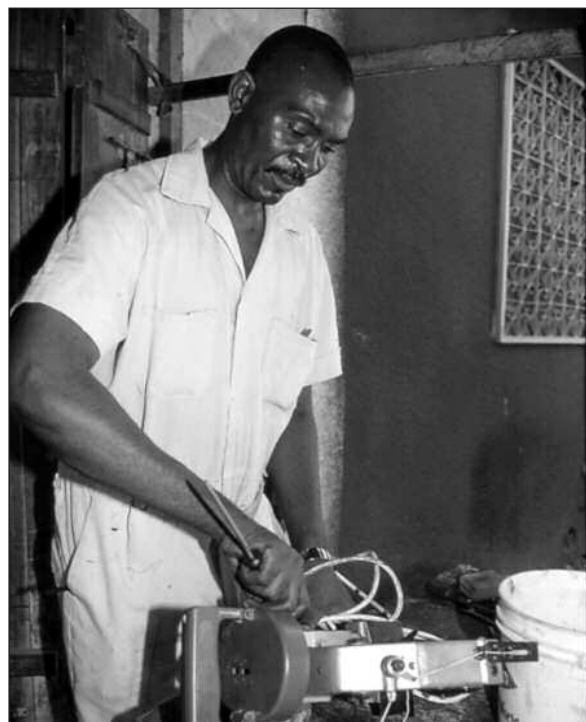
– Tanzania kvalifiserte i fjor til gjeldsletteordningen HIPC. Har disse pengene kommet de fattige til gode?

– Det er bare ett år siden vi kvalifiserte for HIPC, og vi må huske på at denne ordningen ikke gjorde at det kom noe mer penger inn til Tanzania. Ordningen betyr at vi slipper å betale avdrag på gammel gjeld, noe vi kanskje ikke hadde gjort uansett. Men vi har identifisert noen prioriterte områder, slik som helse, utdanning og bygdeveier, som nå får økende statlige bevilgninger, sier Likwelile.

Se resultater. Årets husholdningsundersøkelse er bare den første i rekken av ulike undersøkelser myn-

En ny stor husholdningsundersøkelse i Tanzania viser en svak nedgang i andelen fattige. På landsbygda er det stort sett like mange fattige som før.

Symaskinreparatør **Octavianus Francis** synes ikke han og familien har fått det bedre de siste årene. FOTO: CAMILLA SOLHEIM

dighetene har planlagt de kommende årene. Arbeidskraftundersøkelse, folketelling og landsbruksundersøkelse er på trappene, og om fem år kommer neste husholdningsundersøkelse. Bakgrunnen for alle undersøkelsene, er nettopp å kunne se resultater av den nasjonale fattigdomsstrategien og bistanden. Likwelile mener de viktigste grunnene til den store fattigdommen er mangel på kunnskap og et miljø hvor den

Fruktselgeren og tobarnsmoren **Salma Kasim** fikk mannens sparepenger for å starte sin egen bedrift.

enkelte er i stand til å skape inntekter for seg selv og sin familie.

For lite. Sjefredaktør Robert Mihayo i den privateide avisen Business Times mener at den viktigste årsaken til den økonomiske veksten er myndighetenes politikk. Strammere statsbudsjett, privatisering av statsbedrifter og bedre rammevilkår for privat næringsliv.

– Livet i dag er mye bedre enn for tjue år siden. Den gang sto vi i kø for å kjøpe varer som såpe og sukker. Stort sett er den økonomiske situasjonen mye bedre i Tanzania i dag.

Men dette er på det makroøkonomiske området. Det er fortsatt problemer på det mikroøkonomiske området, og spesielt i landbrukssektoren. Selv om den økonomiske veksten er høy, så er den ikke høy nok, sier Mihayo. Han mener det er vel og bra at myndigheter og givere prioriterer sosial sektor, men han synes at like mye penger bør skytes inn i «vekstsektorene» i landet.

– Det er den eneste måten vi kan forsørge oss selv. I dag er store deler av landsbygda utilgjengelig, og bonden når ikke fram til markedet med avlingen sin. Det oppmuntrer ikke til økt produksjon, som igjen fører til lavere levestandard. På 1960-tallet var Sør-Korea mye fattigere enn Tanzania er i dag, og de hadde heller ikke de samme naturressursene som vi har. I dag er vi økonomisk langt fra hverandre. Årsaken er at sørkoreanske myndigheter introduserte en politikk som oppmuntret til økonomisk vekst. Det er bedre rammevilkår for næringslivet i dag enn tidligere, men det er fortsatt mye som gjenstår, mener sjefredaktøren.

Vil gi kreditt. Ved Visepresidentens kontor opplyses det at større produksjon og økt markedstilgang for landbruket er blant myndighetenes satsinger for å redusere fattigdommen – samtidig med økt satsing på helse og utdanning.

Avdelingsdirektør Likwelile er enig i at man ikke må glemme mikroøkonomien, selv om makroøkonomien viser gode tegn. Selv om det i dag er flere banker enn noen gang i Tanzania, så viser husholdnings-

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

undersøkelsen at i bare seks prosent av husstandene har ett eller flere medlemmer en bankkonto og bare fire prosent deltar i en uformell spargruppe.

- Vi må tillate mikroøkonomien å vokse. Det er som regel knyttet til kreditttilgang, og her vil myndighetene i tiden som kommer sette i verk en rekke tiltak, lover Likwelile.

Nok inntekt. Det vil kanskje komme symaskinreparatør Octavianus Francis til gode. Han driver sitt eget verksted i utkanten av Dar es Salaam. Til ham kommer folk med sine ødelagte symaskiner både fra byen og regionene rundt.

Til tross for at han faktisk har et yrke og en jobb, synes Francis det er vanskelig å ha nok inntekt til å få hjulene til å gå rundt. Han forteller at han tjener 20 000-30 000 shilling (rundt 150-225 kroner) i måneden og betaler 10 000 i leie (ca. 75 kroner). I tillegg betaler han 30 000 i årlig bedriftsskatt og 100 shilling dagen i skatt til de lokale myndighetene.

- Noen ganger tjener jeg ikke nok til å skaffe nok mat til familien. Jeg har forsøkt flere ganger å få lån i den lokale banken for å kunne stå sterkere, men jeg har fått nei hver gang. For å få tilgang på mikrokreditt må man være seks stykker som kan garantere for hverandre. Jeg klarer bare å finne fire andre, så vi fikk nei, sier Francis.

Han synes slett ikke livet har blitt noe enklere de siste årene.

- Lokalskatten skal gå til å skape forbedringer her i området, men vi betaler for eksempel ekstra for søppelhenting og det koster også mye å

ANDRE RESULTATER FRA HUSHOLDNINGSENDERSØKELSEN:

- Det er en nedgang i antall personer i husholdningen, fra 5,7 i 1990/91 til 4,9 i dag.
- De fleste bolighus er laget av såkalte «naturlige» materialer, men en økende andel tar i bruk «moderne» materialer, som murstein, sement og metall.
- Bare ti prosent av husholdningene er tilknyttet elektrisitetsnettverk.
- Flere eier «ting», både i form av elektroniske varer, men også radio og sykler.
- 25 pst av den voksne befolkningen har ingen skolegang, og 29 prosent er analfabeter.
- Mer enn to tredjedeler som blir syke benytter seg av helsetjenester. Over 90 pst av husstandene befinner seg innen 10 kilometer fra en helseklinikk.
- Nesten halvparten av husholdningene har ikke tilgang til trygt drikkevann.
- 70 pst av husstandene ledes av en person som arbeider med landbruk eller fiske.
- 65 pst av husholdningsbudsjettet brukes på mat.
- Rundt 60 pst av barn mellom fem og 14 år arbeider, stort sett kombinert med skolegang.

Husholdningsundersøkelsen ble foretatt i fastlands-Tanzania i perioden mai 2000-juni 2001.

Les hele undersøkelsen:
www.tanzania.go.tz/statisticsf.html

få behandling på sykehuset. I det siste har det heller ikke vært vann i springen. Vi har vært nødt til å hente vann i elven som vi koker eller å kjøpe vann, sier Francis.

Gründer. Litt lengre borti gata står tobarnsmoren Salma Kasim bak et bord med noen appelsiner, kokosnøtter og tomater oppå. Hun har bare stått her en uke, men er fornøyd med fortjenesten så langt - 1000 shilling. Hun betaler noen hundre shilling om dagen i plassleie og lokalskatt. - Jeg startet opp, fordi mannen min ikke tjener nok til å forsørge familien. Jeg hadde heller ikke lyst til kun å være avhengig av mannen min. Vi sparte opp 3000 shilling, slik at jeg kunne starte for meg selv, sier Kasim. Det er også enkelt å drive fruktbod samtidig som hun passer på barna sine.

- Jeg har ingen utdanning, og kan verken strikke, sy eller flette hår. Dermed var en salgsjobb den beste løsningen.

Trenger opplæring. Mangel på utdanning og yrkesopplæring er et problem for mange.

- Jeg er heldig som har arbeid, her i området vet jeg om mange arbeidsledige. Det er mange arbeidsledige som ender opp som kriminelle, sier reparatøren Francis.

Han håper de to tenåringbarna hans får sjansen til å lære seg et yrke, slik at de også kan få seg en jobb og en inntekt.

Den økende kriminaliteten i landet er urovekkende, mener sjefredaktør Robert Mihayo i Business Times. Han advarer mot hva som kan skje dersom de fattige ikke opplever en bedring i levestandarden.

- Den økonomiske veksten har i stor grad kommet noen få personer til gode. I dag har vi flere mangemillionærer i Tanzania - og de er rike også sammenlignet med internasjonale standarder. Dersom majoriteten av befolkningen ikke får det bedre, og kløfte mellom fattig og rik bare øker, så står hele den politiske stabiliteten på spill, sier han.

Fører budsjettstøtte til større avhengighet?

DAR ES SALAAM (b-a): Sjefredaktøren i Tanzanias finansavis mener budsjettstøtte kan føre til bistandsavhengighet. Myndigheter og givere er uenig.

• I TANZANIA:
CAMILLA SOLHEIM

- Budsjettstøtte er en positiv måte å gi bistand på, men det har skapt en form for bistandsavhengighet. En betydelig del av vårt statsbudsjett kommer nå fra internasjonale donorer, og hvis de plutselig kutter, vil det være en katastrofe for landet vårt, sier sjefredaktør Robert Mihayo i den privateide avisen Business Times.

- **Sovepute.** Mihayo er redd for at budsjettstøtten blir en sovepute for myndighetene, slik at de ikke selv er nødt til å skaffe større inntekter. I dag er rundt 35 prosent av Tanzanias statsbudsjett giverfinansiert.

- Det bør gis like mye penger til vekstsektorene som til sosial sektor for å sikre at landet blir mer selvforsørgende. I dag skjer det ikke. Områder som landbruk og infrastruktur får for liten støtte, spør Mihayo.

- Målet må være å sikre at landet gradvis øker sin egen andel i budsjettet.

Synlig bistand. «De internasjonale giverne mener derimot ikke at budsjettstøtte gir større bistandsavhengighet.

- Nei, budsjettstøtten fører til at bistanden blir lettere synlig i landets statsbudsjett. Ved prosjektbistand blir støtten mer gjemt bort, spredt på ulike poster, deler av den framkommer ikke i budsjettet og det er derfor vanskelig for myndighetene å få samlet oversikt over mye som blir gitt, sier ambassaderåd Tone Tinnes på den norske ambassaden. Hennes oppfatning er at myndighetene har et sterkt ønske om å redusere landets bistandsavhengighet.

- Myndighetenes vesentligste inntektskilde er skatter og avgifter, og det er et pågående arbeid for å styrke skatteadministrasjonen og forbedre skattesystemet, sier Tinnes.

Mer skatt. Direktør Servacius B. Likwelile ved avdelingen for fattigdomsbekjempelse ved Visepresidentens kontor er enig i at Tanzanias skatteinntekter foreløpig er for lave til å dekke landets behov. Samtidig mener han at de ulike reformene myndighetene har satt i verk kan spille en positiv rolle på sikt.

- Det er helt klart at det er lenge igjen før skattebasen i Tanzania blir bred nok. Vi er nødt til å øke skatteinntektene, og vi har blant annet satt ned en gruppe som skal se på hvordan lokalmyndighetene skal styrkes slik at de kan samle inn skatt på en effektiv måte for så å bruke dem til beste for lokalsamfunnet.

- Det er gitt store skattelettelser til enkelte deler av industrien, blant annet gruve- og turismeselskaper. Er dette rette

måten å skape inntekter til staten?

- Vi har vært nødt til å gjøre dette for å bli mer attraktiv for internasjonale investorer. Og hva kunne vi gjøre? I dag er vi ikke særlig glad for disse avtalene, men hva var alternativet? Vi har lært og vil ikke gjøre det samme innenfor områder som fisk og olje.

Luksus. Sjefredaktør Mihayo mener også at budsjettstøtte er kontroversielt på grunn av livsstilen til landets øverste ledere.

- Har du sett bilene som regjeringsmedlemmene kjører rundt i og de store husene de bor i? Når du ser denne luksusen, så skulle du ikke tro at vi lever i et av verdens fattigste land. Vi bekjemper ikke fattigdom

Robert Mihayo, sjefredaktør.

med å bruke pengene på den måten, men å spraye dem inn i produktiv sektor.

- Er regjeringen for ekstravagant?

- Vi må huske på at dette ikke er midler som går direkte til et individ, men en institusjon. Et hus eller en

bil er ikke for eksempel til presidenten som privatperson, men til den som er president og som leder dette landet, sier Likwelile ved Visepresidentens kontor.

Ser på totalen. Gjennom budsjettstøttegruppen er mange av de internasjonale giverne med på å diskutere myndighetenes pengebruk og prioriteringer.

- Vi er nødt til å se på totalbudsjettet, og se om den faktiske pengebruken er i tråd med de prioriterte myndighetene selv har satt i sin fattigdomsstrategi. Men det er klart at det er forferdelig vanskelig å sette en klar grense for hvor mye vi synes er akseptabelt til for eksempel fengsel, politi og militære. I dag kan vi konstatere at en stigende andel av budsjettet går til prioriterte sektorer som helse og utdanning. Så er spørsmålet om det er godt nok. Det er det vanskelig å gi svar på, sier rådgiver Jytte Laurtsen ved den danske ambassaden.

BISTAND TIL TANZANIA:

■ Tanzania mottar i 2002 322 millioner kroner i norsk støtte. Av dette gikk 120 millioner kroner til budsjettstøtte - det tilsvarer en andel på 37 prosent.

■ En ny flerårig avtale skal trolig inngås neste år på omlag 100 millioner kroner i året. Det innebærer at budsjettstøtte-andelen vil ligge lavere i kommende år, tilsvarende 30 prosent.

■ Tanzania mottar cirka 1 milliard dollar årlig i samlet bistand. Giverne finansierer cirka 40 prosent av statsbudsjettet.

Bistand for vår globale hverdag

UNDP-bok om fordeling av felles, offentlige goder

Hvordan globale, felles goder fordeles er det som gjør globalisering til en mulighet eller en trussel, mener forfatterne bak boka «Providing Global Public Goods: Managing Globalization». Forfatterne har identifisert de ti globale felles godene det er størst behov for, og presenterer et nytt politisk rammeverk for hvordan disse kan bli bedre og mer effektivt fordelt.

BISTAND

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Lederen for FNs utviklingsprogram Office of Development studies og redaktør av boka, Inge Kaul, mener dagens stadig mer globaliserte hverdag krever en ny type politikk for å håndtere alt fra overvåking av internasjonal flytrafikk, fred og sikkerhet, global helse, det å skape en stabil finanspolitikk, rettferdig handel, rent vann og biodiversitet.

– Med den gamle måten løper vi fra krise til krise. Utviklingshjelpen er 50 år. Etter så lang tid strever vi fortsatt med noen av de samme spørsmålene som vi diskuterte for flere tiår siden. Det er på tide med en ny vei for å bringe det globale samfunnet mot en bedre og mer effektiv styring av globaliseringsprosessen, sier Kaul, som håper at boka «Providing Global Public Goods: Managing Globalization» skal være et viktig bidrag i denne prosessen.

– **Må få politikken tilbake.** Boka er en oppfølger til «Global Public Goods» som kom i 1999. Mens forgjengeren først og fremst kartla hva en kan regne som globale, felles goder, kommer oppfølgeren med klare forslag om politiske endringer som kan gi flere adgang til disse felles godene.

– I arbeidet gikk vi tilbake for å se hva som egentlig hadde skjedd med den globale, felles goder-teorien som regierte på 50- og 60-tallet. Da så vi hvordan den hadde forsvunnet ut av økonomens teorier. I stedet er det fokuset på markedet som de siste ti-15 årene har fått råde grunnen, sier Kaul.

Hun mener det er viktig å bringe politikken tilbake, og ikke overlate alt til markedet.

– Vi må dessuten gi globale, offentlige goder like stor oppmerksomhet som såkalte private goder. I dag er det kun 30 prosent av bistanden som brukes til globale, offentlige goder, sier Kaul.

Frykter 2015. Boka har tatt utgangspunkt i FNs tusenårs mål og kommet opp med en liste med ti globale goder som vi utfordres til å finansiere, produsere og fordele. Kaul

Forfatterne mener det er helt essensielt å få de fattige landene med i globaliseringsprosessen dersom de skal lykkes.

ILLUSTRASJONSFOTO: SØRVIS

kampen mot fattigdom

Bistandsaktuelt vil i 2002 – gjennom en serie intervjuer og presentasjoner av ideene til internasjonale ledere og tenkere – bidra til en debatt om sentrale trekk ved dagens bistand og utviklingsstrategier.

viser til hvordan mange av disse målene avhenger av multilaterale avtaler, hvor flere av avtalene mangler lands underskrift og ratifisering for å kunne settes i kraft. Hun sier at hun frykter at 2015 vil bli et tragisk år.

– Jeg er redd for at vi vil mislykkes i å nå målene. Det betyr ikke at jeg ikke er enig i målsetningene – de er tvert imot motiverende. Men jeg stiller et stort spørsmålstegn ved strategien for å nå dem. Dersom vi ikke endrer dagens politikk om patentrettigheter (TRIPS) og subsidiespørsmålene, vil vi etter min mening mislykkes, sier Kaul, og legger til:

– Og dersom vi skulle nå målene én gang – hvordan skal vi da sikre at vi opprettholder nivået?

Vil legge ned UD. Boka kommer med flere politiske forslag som skal bidra til økt fokus på globale, felles goder. Blant annet foreslås det en ny rolle for FN som et representativt forum som kan sette globale retningslinjer for fordeling av globale, felles

”

Det er på tide med en ny vei for å bringe det globale samfunnet mot en bedre og mer effektiv styring av globaliseringsprosessen.

Inge Kaul, leder for UNDPs Office of Development studies

For mer informasjon om emnet se www.globalpublicgoods.org

Hvordan globale felles goder fordeles er det som gjør globalisering til en mulighet eller trussel, sier Pedro Conceição (t.v.) og Inge Kaul.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

goder og hvordan globaliseringsprosessen skal styres.

Forfatterne foreslår også å legge ned utenriksdepartementene rundt om.

– I stedet mener vi at hvert departement burde ta hånd om også det globale innenfor sitt fagfelt, slik at de ulike departementene også budsjetterer for utgifter utenlands i sine budsjetter, sier Kaul.

Hun mener dessuten at en ikke lenger bør utnevne ambassadører på landnivå, men i stedet ha fagambassadører innenfor for eksempel emner som hiv/aids og miljø.

I budsjetteringen mener forfatterne dessuten at det er viktig at de ulike departementene også budsjetterer for forebyggende tiltak.

– I dag betaler i stedet departementene masse penger for å kontrollere kriser, sier Kaul.

Lønnsomt. Underdirektør ved UNDPs Office of Development Studies, Pedro Conceição, har sett på lønnsomheten ved å forebygge kriser innen for eksempel klima, fred og sikkerhet, finansverdenen, multilateral handel og særlig smittsomme sykdommer.

– Utilstrekkelige bidrag til globale, offentlige goder koster verden tusenvis av milliarder dollar. Forebyggende tiltak som hindrer disse stadiene vil derimot kun koste mellom én og ti prosent av det vi i dag betaler ut i krisetiltak, sier Conceição.

I boka har han sammenlignet de årlige kostnadene ved ikke å forebygge opp mot hva som må til for å redusere eller eliminere disse. Forfatterne mener for eksempel at det vil være mulig å spare så mye som 50 milliarder dollar årlig dersom en investerer 0.4 milliarder dollar i økt

INGE KAUL

Inge Kaul er direktør ved Office of Development Studies i UNDP (FNs utviklingsprogram). Fra 1990-95 ledet hun organisasjonens Human Development Report Office. Kaul har lang forskerfaring på utviklingsland og har skrevet et utall publikasjoner og rapporter om utviklingsfinansiering og bistand. «Providing Global Public Goods: Managing Globalization» sin forgjenger «Global Public Goods» ble utgitt i 1999.

Vitnemål utpeker president-sønn i Cardoso-saken

kapasitetsbygging for å skape en mer stabil finansverden. Bare mellom 1975 og 1998 ble verdenssamfunnet rammet av 244 alvorlige finanskriser. Siden slutten av 70-tallet og fram til i dag antar forfatterne at bankkriser alene kan ha kostet verden over åtte tusen milliarder dollar.

– Et annet eksempel innenfor helse er kopper. Sykdommen ble utryddet for omkring 300 millioner dollar. Mellom 1978 og 1997 har denne investeringen generert om lag 168 milliarder dollar i innsparinger. Det er hele 46 prosent fortjeneste på investeringen, sier Conceição.

Han mener at det vil koste omkring 2,5 milliarder dollar å utrydde polio – noe som vil føre til en innsparing på 1,5 milliarder dollar årlig.

Redusert BNI. Andre sykdommer, som det i dag ikke er mulig å utrydde, er hiv/aids, malaria og tuberkulose. Her har forfatterne regnet ut at det vil koste 14 milliarder dollar årlig å få kontroll med hiv/aids-epidemien innen 2007. For å kontrollere malaria og tuberkulose er tilsvarende beløp henholdsvis 2,5 milliarder dollar og 500 millioner dollar.

– Høye kostnader, men prisen ved å la være er enda høyere, sier Conceição.

Han viser til at hiv/aids reduserer bruttonasjonalinntekt (BNI) i Afrika sør for Sahara med 35 prosent, mens utilstrekkelig malaria-kontroll i samme region reduserer produksjonen med 17 prosent. Også tuberkulose bidrar til at enkelte land BNI reduseres med mellom fire og sju prosent.

Ifølge boka er Afrika det kontinentet som er mest utsatt både for smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer. I gjennomsnitt brukte hver afrikaner i 2000 tre ganger så mye tid på sykdommer som i Europa og Amerika, og dobbelt så mye som i Sørøst-Asia.

– Sykdommer reduserer Afrikas BNI med 95 prosent, sier Conceição.

Handel på nett. Forfatterne mener det er helt essensielt å få med utviklingslandene i globaliseringsprosessen dersom den skal lykkes. Ett av hovedfokuserne i boka for å nå dette er satsning på kunnskapsbygging. Boka viser for eksempel hvordan investeringer i telekommunikasjon kan føre til økte inntekter i utviklingslandene. Men for at utviklingslandene skal ha samme telefonsikkerhet som den Vestlige verdenen, trengs det tre milliarder nye telefonlinjer. Ny teknologi vil ifølge forfatterne kunne levere dette innen ti år for om lag 5,8 milliarder dollar årlig. Og mulighetene for inntjening er store. I 2003 regner en med at det vil bli handlet via Internett for mellom 3,6 og seks milliarder dollar. Dersom utviklingslandene kan få ta del i bare én prosent av denne veksten, vil Asia kunne tjene 12 milliarder årlig, Latin-Amerika 7,6 milliarder dollar, Afrika 2,7 milliarder dollar og Øst-Europa 1,8 milliarder dollar årlig.

Posten som forbilde. I arbeidet med boka har Kaul og hennes tre medforfattere tatt for seg sektorer som postvesenet, flyovervåkingssystemet og det internasjonale samarbeidet innen meteorologi for å finne gode eksempler på globalt samarbeid og hvordan disse eventuelt kan overføres også til andre felt.

– Universal Postal Union er blitt vårt hjertebarn, sier Kaul, og forteller at når en sender et brev fra Norge til for eksempel Tyskland, så går 25 prosent av inntektene til Norge og 25 prosent til Tyskland.

– Sender en derimot et brev til et utviklingsland, er industrilandets kostnader sju prosent høyere. De ekstrakostnadene som industrilandene betaler går til et eget fond som brukes til å bygge ut og å forbedre postsystemet i utviklingsland, forteller Kaul.

Et annet eksempel fra luftfart er situasjonen etter 11. september.

– Den økte terrorfrykten og behovet for økte sikkerhetstiltak førte til at flyselskapene økte flyprisene med fem prosent. Dette er et eksempel på at så lenge folk kan se hvilken nytte dette har for dem, så betaler de gladelig. Dette er noe av det vi må få overført også til bistanden, mener Kaul.

Hun og hennes medforfattere har stor tro på at flere av endringsforslagene vil bli overført til reell politikk.

– Forslaget om fagambassadører tror jeg vil være noe av det første som vil bli gjennomført, sier Kaul.

10 GLOBALE GODER

Med utgangspunkt i FNs tuse-nårsmål har forfatterne listet opp ti globale goder som de utfordrer verdenssamfunnet til å finansiere, produsere og levere. Disse godene er følgende:

- Grunnleggende menneskelig verdighet for alle mennesker, inkludert adgang for alle til grunnleggende utdanning og helsevesen.
- Respekt for nasjonal suverenitet.
- Global offentlig helse, særlig rettet mot det å få kontroll med smittsomme sykdommer.
- Global fred.
- Harmoniserende kommunikasjons- og transportsystemer over landegrensene.
- Institusjonell infrastruktur som samsvarer over landegrensene for bedre å kunne oppnå mål som markedeffektivitet, universelle menneskerettigheter, ansvarlig styresett med offentlig innsyn og felles tekniske standarder.
- Felles styring av kunnskap, inkludert verdensomspennende respekt for intellektuelle eiendomsrettigheter.
- Felles styring av naturens globale ressurser for å sikre bærekraftighet.
- Tilgang til internasjonale arenaer for multilaterale forhandlinger mellom stater så vel som mellom stater og ikke-statlige aktører.

HVA ER ET GLOBAL FELLES GODE?

Forfatterne bruker reguleringen av trafikken ved for eksempel trafikklys som et eksempel på et felles gode som kommer alle til nytte. I den andre enden av skalaen – som et felles onde – er for eksempel vold og kriminalitet.

Tre av de seks som er tiltalt for å ha deltatt i mordet på journalisten Carlos Cardoso, har i retten utpekt sønnen til Mosambiks president, Nyimpine Chissano, som den egentlige bakmannen. Presidentsønnen avviser beskyldningene.

• BIBIANA DAHLE PIENE

MOSAMBIK

Den 18. november, like før toårsdagen for drapet på Mosambiks mest kjente journalist og redaktør Carlos Cardoso, startet rettssaken mot de seks som står tiltalt i saken. Brødrene Momade («Nini») Satar og Ayob Satar, som tilhører en av Mosambiks mest prominente forretningsfamilier, og Vicente Ramaya, tidligere bankdirektør i Banco Commercial de Mocambique (BCM), er tiltalt som bakmenn. Anibal dos Santos («Anibalzinho»), Manuel Fernandes og Carlos Rashid Cassamo står tiltalt for å ha utført selve udåden.

Anibalzinho, som skal ha organisert drapet, greide imidlertid å flykte fra fengselet i september, da alle tre låsene til cellen hans i Maputos sikkerhetsfengsel på mystisk vis ble åpnet. Han befinner seg nå trolig i Sør-Afrika.

Nyimpine skrev sjekker. Tre av de øvrige tiltalte har i retten kommet med oppsiktsvekkende forklaringer som knytter presidentens eldste sønn Nyimpine Chissano til drapet. På rettssakens femte dag fortalte Cassamo at han ved tre anledninger overvar hemmelige møter mellom Nyimpine og Anibalzinho. På ett av møtene skal presidentsønnen ha levert ham en pose full av penger.

Også «Nini» Satar, som har drevet med illegal lånevirkosomhet, hevder at han uforskyldt er blitt blandet inn i saken fordi han lånte i alt 1,2 milliarder meticais (ca. 660.000 kroner) til Nyimpine – penger som aktoratet mener skulle brukes til å betale attentatmennene for drapet.

I retten har han vist fram flere sjekker med presidentsønnens underskrift, som angivelig skal være avdrag på dette lånet.

På grunn av beskyldningene er Nyimpine Chissano blitt kalt inn som vitne i saken. Ikke overraskende nekter han kategorisk for å ha hatt noe som helst med drapet å gjøre. Men mosambikisk media har tatt ham i å lyve på flere punkter. Blant annet hevder presidentsønnen at han aldri har møtt den drepte redaktøren, mens sistnevnte skal ha inter-

vjuet ham ved flere anledninger.

Nyimpine kunne heller ikke komme med noen god forklaring på hvorfor sjekker med hans underskrift er havnet i Nini Satars hender.

Presidenten selv, Joaquim Chissano, har offentlig erklært at han ikke akter å blande seg inn i retts-saken.

Politivitne. Også den tidligere lederen av Maputos kriminalpoliti, Antonio Frangoulis, har vitnet om Nyimpine Chissanos angivelige deltakelse i saken. I avhør skal Nini Satar ha fortalt Frangoulis at Nyimpine var med på flere møter der drapet på Cardoso ble planlagt.

På disse møtene deltok også folk som skylder store beløp til den kriserammede banken Banco Austral, noe også Nyimpine gjør. Bankens tidligere direktør, Antonio Siba-Siba Macuacua, ble drept i juni 2001 da han forsøkte å rydde opp i bank-skandalen.

På spørsmål fra dommer Augusto Paulino om hvorfor han ikke har fortalt dette tidligere, svarte Frangoulis ifølge nyhetsbyrået AIM:

– Jeg informerte mine overordnede, men deres vurdering av saken var annerledes enn min. Da jeg trodde jeg skulle få muligheten til å skaffe bevis, fikk jeg sparken i stedet.

Frangoulis ble overraskende og uten forklaring fjernet fra sin stilling i juli i år.

BCM-svindelen langt større. I løpet av rettssaken er det også kommet fram at den mye omtalte svindelen av BCM, som mange tror har vært motivet for drapet, var langt større enn det som hittil har vært kjent. Svindelen dreier seg ikke om 14 millioner dollar, slik man har trodd til nå, men om flere hundre millioner, fortalte den tidligere bankdirektøren Vicente Ramaya da han inntok vitneboksen.

Carlos Cardoso hadde i tiden før han ble drept hamret på kravet om at BCM-svindelen måtte opp for retten.

Carlos Cardoso ble drept i november 2000.

FOTO: SCANPIX/REUTERS - HO

Mangler motiv?

Det er et åpenbart hull i hypotesen om at president Chissanos eldste sønn Nyimpine er innblandet i drapet på Carlos Cardoso: Hva var motivet hans? skriver en av Mosambiks ledende redaktører, Paul Fauvet i nyhetsbyrået AIM.

Ifølge den tidligere kriminalpolitijefen Antonio Frangoulis har en av de hovedtiltalte, Momade «Nini» Satar, fortalt i avhør at Nyimpine ønsket å se Cardoso død fordi redaktøren hadde gitt en lite flatterende omtale av ham i sin avis Metical i september 2000, og begynt å grave i en eiendomshandel som Nyimpine

angivelig skulle ha foretatt.

AIM har gått gjennom alle utgavene til Metical i denne perioden, og også i månedene forut for drapet. Ikke ett ord er skrevet om Nyimpine – eller andre i presidentens familie.

– Med andre ord er det klart at Nini Satar har løyet om dette, skriver Paul Fauvet.

Derimot satte Cardoso i denne perioden et kraftig søkelys på aktivitetene til Satar-familien. I mai publiserte han blant annet en serie artikler der han dokumenterte Satarbrødrenes innblanding i BCM-skandalen.

Omstridt nødhjelpssatsing

Folkehjelpen er kritisk til Rød-Larsens nye plan for Palestina-bistanden

GAZA (b-a): Norsk Folkehjelp er kritisk til FNs nye handlingsplan for Palestina-bistanden. Den nye handlingsplanen innebærer at det blir mer penger til mat for befolkningen og mindre til langsiktige utviklingstiltak.

• I PALESTINSK OMRÅDE:
GUNHILD LOUISE FORSELV

DE PALESTINSKE OMRÅDENE

I budsjettet som ledsager handlingsplanen for neste års bistand til de palestinske områdene har FN overraskende satt av hele 47 prosent til å sikre matforsyninger til befolkningen. Norsk Folkehjelps stedlige representant i Gaza, Gudrun Bertinussen, er kritisk til dreiningen mot ren nødhjelp.

– Det ville være sørgelig om disse tiltakene skulle komme til å undergrave det årelange arbeidet med å bygge opp om et økonomisk bærekraftig palestinsk samfunn, sier Bertinussen.

«Humanitær katastrofe». – Realiteten er at vi i dag står overfor en humanitær katastrofe. Halvparten av den palestinske befolkningen er allerede avhengig av en eller annen form for matvarebistand og 50 prosent av den arbeidende befolkningen er uten jobb, sier FNs spesialutsending, Terje Rød-Larsen.

Ut fra handlingsplanen som ble publisert 19. november av OCHA (FNs kontor for koordinering av humanitær bistand), forventer man ikke at situasjonen for den palestinske befolkningen ikke vil bedre seg i nærmeste fremtid. Tvert imot, er det større sjans for at den politiske situasjonen blir vesentlig forverret.

Kortsiktig nødtiltak. Likevel, mener OCHAs Team Leader, Grigor Hovhannisyan at vi ikke står overfor noe strukturelt skifte i bistanden til de palestinske områdene.

– Det dreier seg her kun om et kortsiktig nødhjelpstiltak for å hindre tap av menneskeliv, sier Hovhannisyan.

UNRWA og Verdens matvarefond skal ifølge den nye planen bruke 129 millioner dollar på ulike tiltak for å sikre matforsyninger. I tillegg er 17,1 prosent av budsjettet foreslått til sysselsetting, 10,7 prosent til bygging og reparasjon av ødelagte bygninger, 6,7 prosent til vannsikring og levering, 6,1 prosent til utdanning, 6,3 prosent til helse tiltak og 0,8 prosent til psykososial støtte.

Manglende kjøpekraft. – Utfordringen er ikke matmangel. Det fins masse mat på markedene og i butik-

En palestinsk gutt på sykkelen sin på et nryddet område av flyktningleiren Jenin i desember i år. Området er utsatt for enorme skader etter israelske militære angrep.

FOTO: SCANPIX/EPA/THOMAS

kene. Problemet er mangel på kjøpekraft, sier Gudrun Bertinussen.

Ifølge Folkehjelpens representant ligger den palestinske økonomien i rennesteinen etter to år med infatada. I en eventuell startfase av matdistribusjon vil det derfor være essensielt å kjøpe den lokalt for ikke å ramme det lokale landbruket ytterligere.

I hovedkvarteret til hjelpeorganisasjonen Ard al-Insan i Rafah deles det ut matkuponger som kan brukes i de lokale forretningene. Andre organisasjoner utleverer såkalte «matpakker». Ferjal Radwan er en av mottakerne av «matpakken».

Hun forteller at husholdet på 21 personer har spist opp en «matpakke» på to dager. For tre måneder siden fikk Ferjal kaniner til oppstart av kaninfarm via et av Norsk Folkehjelps sysselsettingstiltak i Gaza. Ferjal forteller at hele det første kaninkullet døde etter at den israelske hæren brukte tåregass i nabolaget.

Rød-Larsen presiserer at den hu-

”

Rundt Vestbredden er det etablert mellom 70 og 80 «check points»

Gudrun Bertinussen, Norsk Folkehjelps stedlige representant i Gaza.

manitære krisen i utgangspunktet er politisk.

– Det er håpløst å pøse på med normal bistand slik det politiske landskapet ser ut idag, sier han.

Israelske sikkerhetstiltak har ført til at det palestinsk området er blitt oppdelt i rundt 50 enklaver. Rundt Vestbredden er det etablert mellom 70 og 80 «check points». I tillegg sitter flere hundre tusen palestinere hver måned hjemme under lengre perioder med portforbud.

Mobilitet er også et alvorlig problem for hjelpearbeidere i regionen.

Koordinator for Palestinian Red Crescent Society (PRCS), Fayeze Jibril forteller om et tilfelle der organisasjonens legebeseøk til det lukkede området Mawasi, sør i Gaza, ikke har sluppet inn i området siden mai i år. PRCS koordinerer også all sin ferdsel i de palestinske områdene via sin internasjonale søsterorganisasjon.

«Gjemmer seg bak FN». Talsmann for statsminister Ariel Sharons kon-

tor, Ra'anan Gissin, sier at palestinere må ta sin del av skylden for den håpløse situasjonen.

– Vi har ikke noe annet valg enn gå inn i flyktningeleirene, sier Gissin.

Han legger til at palestinere «gjemmer seg bak FN» og at Israel hele tiden har gjort sitt ytterste for å hindre at sivilbefolkningen lider.

Viseminister ved det palestinske Ministry of Planning and International Co-operation, Samih Al-Abed, sier at palestinske selvstyremyndigheter (PA) i utgangspunktet setter pris på all humanitær støtte fra det internasjonale samfunnet. PA har imidlertid gitt uttrykk for at FNs voldsomme fokus på den humanitære krisen er noe overdrevet.

– Det er også viktig at de internasjonale organisasjonenes arbeid ikke undergraver autoriteten til de palestinske myndighetene, sier han.

Gunhild Louise Forselv er norsk frilansjournalist med base i Betlehem på Vestbredden.

Bush setter nye betingelser for bistand

USAs president George W. Bush vil opprette et eget fond for den lenge bebudede bistandsøkningen på fem milliarder dollar (om lag 40 milliarder kroner), administrert av et eget forvalningsorgan utenom det eksisterende USAID. Ifølge avisa New York Times ser Bush dette som en gylden anledning til å forandre måten bistand blir gitt på.

– Fondet kan ses på som en bonusordning, sa en av Bush' senior-

rådgivere da planen ble lansert i slutten av november.

Fondet, som utgjør 50 prosent av økning av USAs ikke-militære bistand til fattige land, er bygget over konkurranseprinsippet: landene må selv søke om penger, og for å vinne må de først og fremst ha demonstrert vilje til å slå ned på korrupsjon, bruke mer penger på utdanning samt følge prinsippene for fri markedsøkonomi.

Det siste kriteriet innebærer i praksis å åpne for import av amerikanske varer og tjenester, ifølge NY Times.

– Den uttalte meldingen er at landene som søker om hjelp må vise at de omorganiserer sine samfunn i tråd med Washingtons standarder, skriver avisa.

Foreløpig er det kun de minst utviklede landene (MUL) som kan søke om midler. Men innen tre år kan

fondet bli åpnet også for mellominntektsland.

Flere amerikanske bistandsorganisasjoner er positive til den nye bistandsformen.

– Dette kan bli et viktig verktøy i å gjøre bistanden mer effektiv, mener president Mary McClymont i organisasjonen InterAction.

Når barn blir mødre

AV NAIMUL HAQ

BANGLADESH

Rehana var bare 14 år gammel da de fattige foreldrene hennes bestemte at hun skulle giftes bort. Etter to måneders ekteskap ventet hun barn. Seks måneder på vei fikk hun beskjed av landsbylegene om at hun var alvorlig syk, og at hun trengte medisinsk behandling med det samme. Legene forklarte foreldrene at hun ikke var i stand til å bære fram barnet fordi hun var så ung, og at hun løp en stor risiko ved å være gravid.

Rehanas ektemann kjempet desperat for å redde konas liv, og ordnet det slik at hun kom til en privat klinikk i Chittagong. Der begynte Rehana å klage over unormale smerter. Hun var blek og svak, og legene sa at hun led av svangerskapskomplikasjoner. Da hun var i åttende måned, startet fødselen. Hun fødte et for tidlig født barn som overlevde i et par dager. Rehana selv fikk ikke leve lenge nok til å se sitt elskede barn.

Et tragisk tegn på myndighetenes feilslåtte håndtering av tenårings reproduktive helse er det høye antallet svangerskap og død som følge av svangerskapskomplikasjoner, aborter og seksuelt overførbare infeksjoner blant den unge delen av befolkningen. Kvinnene er særlig utsatt.

Myndighetene i Bangladesh har praktisk talt ikke gjort noe for å fremme problemstillinger omkring unges helse og utvikling, til tross for at temaene er nedfelt i handlingsprogrammet fra en internasjonal konferanse om befolkning og utvikling. En stor andel av tenåringsjentene begynner å få barn tidlig. 14 prosent av 15-åringene og 58 prosent av 19-åringene har fått barn. Familieplanlegging er lite diskutert blant ungdommene, men det er

Unge jenter i Bangladesh gifter seg og får barn svært tidlig. 66 føder barn før de fyller 20 år, og 15 prosent av de mellom 15 og 19-år føder barn hvert eneste år.

FOTO: RUNE LARSEN/SØRVIS

oppmuntrende å se at siden 1993/94 har bruken av prevensjon steget mer blant ungdom mellom 15 og 19 år enn i andre aldersgrupper.

Ifølge landrapporten om unges helse og utvikling fra 1998 er fertilitetsraten blant unge i Bangladesh en av de høyeste i verden, med 155 fødsler per 1000 kvinner i alderen 15

Fertilitetsraten blant unge i Bangladesh er en av de høyeste i verden.

til 19 år. Ifølge rapporten består den unge delen av befolkningen, kategorisert som de mellom 10 og 19 år, av omkring 27 millioner mennesker. Litt mindre enn halvparten av disse er kvinner. Rapporten viser også at det er vanlig at jenter gifter seg tidlig, og at de fleste ekteskapene er arrangerte. På landsbygda fins det til-

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

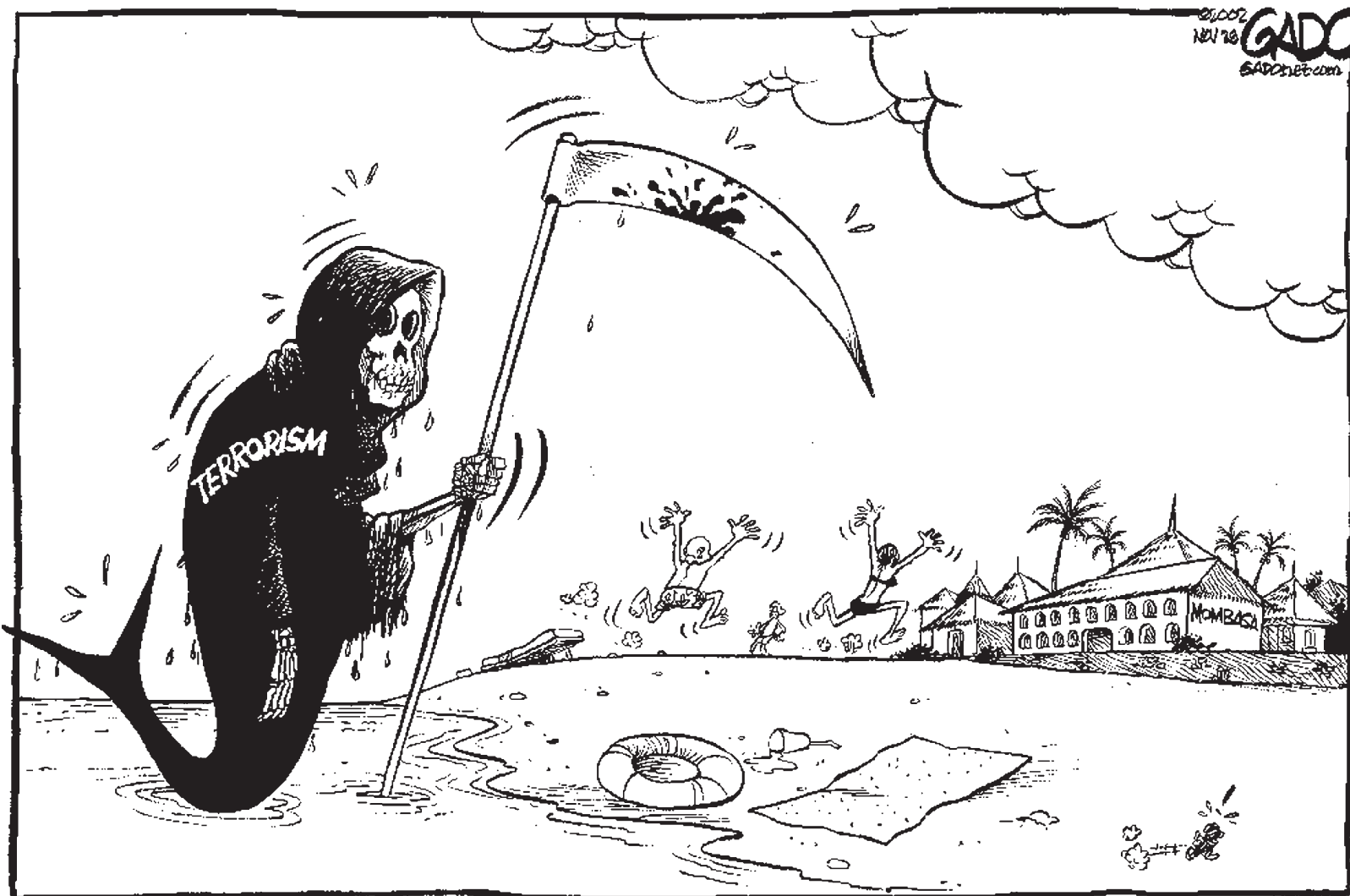
Naimul Haq er journalist i Bangladesh. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

feller der jenter gifter seg før de fyller 16 år. Bare fem prosent av kvinnene blir gift etter at de er blitt 18 – som er den lovlige aldersgrensen for giftemål for kvinner i Bangladesh.

Et FN-estimat fra 1989 viser at Bangladesh har den høyeste andelen av kvinner under 20 år som føder hvert eneste år. Prosentandelen som føder før de fyller 20 er 66 prosent i Bangladesh og 49 prosent i India, mens den ligger på 30 prosent i Pakistan. Ifølge en folketelling var omtrent halvparten av alle kvinnene i aldersgruppen 15-19 år gift, mot bare fem prosent av mennene i samme aldersgruppe.

Mangel på tilgang til massemedier, analfabetisme og arbeidsløshet må ta en god del av skylda for tenårigenes dårlige reproduktive helse. Omkring 50 prosent av de unge jentene er analfabeter, og bare 23 prosent av unge mellom 15 og 19 år har sju eller flere års skolegang. Omtrent 45 prosent av den unge befolkningen i landet har ikke tilgang til massemedier. Kun 25 prosent av de unge kvinnene har lønnet arbeid.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Afrika – det virkelige utenforlandet

AV KJELLAN SPINNANGR

AFRIKANSK KULTUR

DERSOM MAN GODTAR påstanden: utvikling = endring i ønsket retning, er endring en forutsetning for utvikling. Og man må være naivt glad i Afrika dersom man ikke erkjenner at kontinentet har det laveste endringspotensialet i vår globale landsby.

Er det så endringspotensialet det er noe galt med, og har endringsvegringen kulturelle røtter? Det er min påstand.

Det er gledelig at en kronikk får så mye oppmerksomhet som den Bistandsaktuelt tok inn tidligere i år. Med unntak av to antropologisk vinklede innlegg som vikler seg i en defokuserende argumentasjon omkring kultur, synes de fleste andre å forsterke, nyansere og utdype mitt første.

Jeg fastholder derfor den grunn tanken at hovedårsaken til fravær av utvikling i Afrika generelt er å finne i kulturbærende verdier. Denne underbygges ikke minst i Anders Breidlid og Bill Saidis innlegg.

Empatien, antropologiens innlevesverktøy, gir spennende inn- sikt. Men i hvor stor grad forholder antropologi seg til verdiaspekt, kausalitet, økonomiske forhold og endringsprosesser? Er empatiens endestasjon etisk apati? Skaper kulturbegrepet forvirring, og dyrkningen av empatien normløshet overfor etisk forkastelige forhold?

Problematisering og overfokusering omkring kulturbegrepet kan lede til romantisering av kynisme og akademisk kos med overgrep. Det er naivisme på høyt plan. Det synes viktigere å kritisere dem som kritiserer – for eksempel omskjæring, maktogrep og korrupsjon – enn å forholde seg til disse kulturuttrykkene. På denne måten risikerer antropologien å bli maktutøvernes og overgripernes medløper. Sidsel Roalkvam blant andre bør tenke over sitt bruk av blant annet rasismebegrepet.

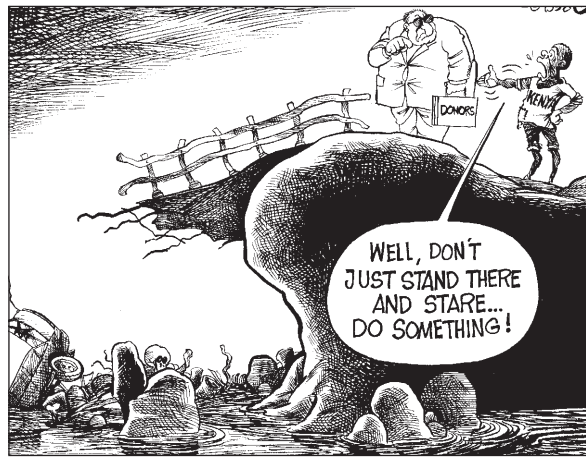
Muligens strever postmoderne antropologer med å definere eget arbeidsfelt? Antropologiens posisjon kan kanskje også ha sammenheng med fraværet av en kreativ og kritisk debatt om grunnleggende svakheter i utviklingsarbeid generelt.

Noe grovt tilskåret hevder jeg at de sentrale kulturelle betingede hindringene for en bærekraftig og bistandsuavhengig utvikling, kan samles i tre hovedfenomen:

FENOMENET TID. Hvordan kan et afrikansk lokalsamfunn, eller statsdannelse, gi blant annet nødvendig skole- og helsetilbud, en effektiv og fungerende lokal- og statsadministrasjon samt et konkurransedyktig næringsliv med et kulturelt basert tidsbegrep og tidsfortolkning? Nå er nødvendigvis ikke det norske punktlighetsidealet et godt alternativ. Men næringsliv og byråkrati som er avhengig av en viss effektivitet, forutsigbarhet og nøyaktighet vil neppe kunne fungere akseptabelt i en holdningskontekst som sier at «møtet begynner når jeg kommer», eller «bussen går når den er full».

Et parallelt tidsfenomen er underfokus på planlegging og framtid. Breidlid poengterer «...at både Kiswahili og Xhosa har en mengde uttrykk for fortid og nåtid, men få språkuttrykk som peker mot framtiden». (BA 7/2002). Dette begrenser seg ikke til kun disse språkene.

ÅRSÅK KONTRA FATALISME. Mindre fokusert, men etter mitt syn mer

TEGNING: GADO

debatt

Skal situasjonen i Afrika være annerledes i 2012 enn i dag, må både premissene for og innholdet i utviklingsarbeidet endres.

grunnleggende, er en gjennomgående mangel på kausalitetsorientering. Konsekvensanalyse er et begrep jeg gjerne skulle sett implementert som en afrikansk kulturell verdinorm. Da tror jeg kampen mot spredningen av hiv/aids ville sett annerledes ut. Er det galt å anta at en åpen refleksjon omkring årsak og virkning, og et større personlig ansvar for egne handlinger, vil endre Afrika radikalt? Logiske resonnement, empiri og kausalitet synes underordnet fatalisme, magi og bortforklaringer. Det som skjer er Guds (eller Allahs) vilje. Andre må ta skylda for det som skjer.

Forklarer dette fravær av opprør mot urett? Det som i Europa leder til revolusjon, protestbevegelser og opprør mot det urimelige, blir ofte i Afrika akseptert som «...min plass i samfunnet».

En slik fatalisme oppleves som servil underdanighet, noe som framelsker korrupsjon og diktatoriske ledere. Saidi beskriver dette som medgjørighet: «Men generelt har den afrikanske medgjørigheten, som stammer fra den underdanige respekten for autoritet, ødelagt kampen for menneskerettighetene.» (BA 8/2002)

Selv afrikanske intellektuelle har en tendens til å defokusere på fenomener og grupperinger utenfor dem selv, altså en ansvarsfraskrivelse. Lederen for FN-kontoret «Oslo Governance Center», Georges Nzongola-Ntalaja, (BA 7/2002) hevder blant annet at det er «korrupte ledere som har skylda for dagens miserable situasjon.» Er det ikke snarere kulturelt definert føyelighet som gir dem rom til å boltre seg i?

Stemmer den populære forestillingen om at kolonialismen, slavedtid og globalisering er årsaken til dagens afrikanske utfordringer? Europeere har vanskelig for å verge seg mot denne forståelsen som hvite liberale dyrker som et dogme. Den er etter min mening like ufullstendig som forestillingen om at korrupsjon og maktsyke ledere er årsaken. Den defokuserer eget ansvar for dagens utfordringer. Den fritar den jevne afrikaner for ansvar.

Afrikanske ledere er et produkt av sin kultur. De er ikke hevet over den. Kynisk misbruk av kulturelt definert servilitet overfor ledere, kombinert med en like kulturelt definert fatalisme, virker korrumpende og konserverende på lederroller. Diktatoriske ledere er nærmest et naturprodukt av rådende verdier, holdninger og innstillinger i afrikanske land. Det er derfor nytteløst å dyrke demokrati, menneskeretter og likestilling uten å ta et oppgjør med disse holdningene og kulturutslagene.

De øvrige debattinnleggene om temaet afrikansk kultur finner du på www.bistandsaktuelt.com eller i Bistandsaktuelt 6-9/2002

Fokus på kausalitet i stedet for en kulturelt betinget skjebnetenkning vil raskt medføre et større personlig ansvar for eget liv og radikale endringsprosesser.

KJØNNSPERSPEKTIV. Et tredje forhold er kvinners svake stilling, eller snarere mannens egosentriske. Hvordan oppnå en ønsket utvikling for afrikanske kulturer tar et radikalt og reelt oppgjør med sitt kvinnesyn – eller snarere den opphøyde mannsrollen? Polygami, medgift, enkearving, omskjæring, menns manglende ansvar for sine familier og enerett til arv gjør det grunnleggende viktig å frigjøre kjønnsrollene.

Det malawiske parlamentet forkastet nylig et lovforslag som skulle forby voldtukt i ekteskap fordi menn tradisjonelt kan gjør som de vil med sine ektefeller. Saidi sier det slik: «Kona, som ektemannen betaler medgift for, får klare formaninger fra sine foreldrene om ikke å sette seg opp mot ektemannen på noe vis».

Breidlid refererer forfatteren Bessie Head: «Det handler altså om samfunn der forsøk på endring slås

ned... om et mannsdominert hierarki som undertrykker kvinners kreativitet og vilje til endring.»

Da min svigerfar døde, arvet min ektefelle og hennes fire søstre intet. Deres to yngre brødre delte ifølge kulturbærende tradisjoner alt mellom seg. Her er også artikkelen i BA 8/2002 «Menn gir ikke bort noko gratis», utfyllende.

Om disse tre forholdene kan det skrives bøker. Og det er langt flere.

Jeg håper frivillige organisasjoner og donorer tør operasjonalisere konsekvensene av ny innsikt i bevilgningsarbeid og prioriteringer. Skal situasjonen i Afrika være annerledes i 2012 enn i dag, må både premisser for – og innholdet i – utviklingsarbeidet endres.

Kjellan Spinnangr har jobbet aktivt med bistand ute og hjemme siden 1981. Han har kunnet studere afrikansk kultur på nært hold. Nylig avsluttet han en hovedfagsavhandling om relasjoner mellom kulturene i Sør-Afrika.

Atlas-alliansen er en sammenslutning mellom Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Landsforeningen for Hjerterog Lungesyke (LHL), Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Døveforbund, Autismedeforeningen i Norge og Ryggmargbrokkforeningen. Atlas-alliansen er NORADs hovedsamarbeidspartner for bistand som berører funksjonshemmede og informasjon om funksjonshemmede i Sør. Vi har om lag 40 prosjekter i den fattige delen av verden, og bygger på erfaringer fra kampen for funksjonshemmedes rettigheter i Norge. Atlas-alliansen var i fjor den fjerde største blant de frivillige bistandsorganisasjonene som driver langsiktig bistand.

**atlas
alliansen**
global bistand til
funksjonshemmede

Støtte til reportasjereiser

Atlas-alliansen tildeler også i 2003 støtte til reportasjereiser. Hvert stipend er på inntil 35.000 kroner. Formålet er å øke journalisters og fotografers kompetanse på situasjonen for funksjonshemmede i Sør, og bidra til informasjon, debatt og allmenn innsikt i opinionen om samme tema. Det tas forbehold om informasjonsstøtte fra NORAD for 2003.

Støtte til funksjonshemmede og tuberkulose er et av satsningsområdene i norsk bistand. En av seks blant utviklingslandenes 1.3 milliarder fattige har en funksjonshemming. Hverdagen kan være preget av diskriminering og stigmatisering, myter og fordommer. Goder som tilgang på helsetjenester og utdanning er fratatt mange funksjonshemmede. Hvert minutt dør mellom fire og fem mennesker av tuberkulose, enda flere får funksjonshemninger som følge av sykdom.

Reisestøtte for å lage reportasjer om temaet kan søkes av **journalister** og **fotografer** som jevnlig leverer redaksjonelt stoff til dags-, fag- og ukepressen samt kringkasting. Ved vurdering av søknadene blir det lagt vekt på muligheter for å få stoffet publisert og på søkerens innsikt i og interesse for Nord/Sør-spørsmål og/eller funksjonshemmedes situasjon. Søknaden skal inneholde redegjørelse for hvor og hvordan stoffet er tenkt publisert, en reise- og reportasjeplan med budsjett, og beskrivelse av tidligere erfaring fra stoffområdet.

Det forutsettes at det inngås avtale mellom Atlas-alliansen og mottaker om publisering av reportasjestoff. Atlas-alliansen er behjelpelig med å skaffe kontakter og bakgrunnsinformasjon.

For retningslinjer og nærmere opplysninger om reportasjestøtten, ta kontakt med Berit Aalborg eller Margrete Kilde Nes på tlf **22 17 46 47** eller e-post berit.aalborg@atlas-alliansen.no.

Søknad sendes innen 17. januar til Atlas-alliansen, Postboks 9218 Grønland, 0134 Oslo.

Hvis vi var afrikanere

AV ASLE JØSSANG

BISTAND

TIDLIGERE HAGLET beskyldningene om «kulturimperialisme» over misjonærer fordi de ikke la skjul på at de arbeidet for endring av fremmede samfunn og kulturer. Nå er ikke misjonærene lenger alene om å ville påvirke. Det er blitt offisiell norsk utviklingspolitikk. Nå heter det for eksempel at «norske organisasjoner utfordres til å rendyrke sin egenart, ideologi, verdigrunnlag og bistandsstrategi» (i «Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør», mars 2002).

Det merkes i mediedekningen og i debatter at vi har gitt oss selv en slik fullmakt. Stadig kommer det til dels frimodige ytringer om hva som er galt fatt i de fattige landene – som at afrikansk kultur trenerer utviklingen og at de sør-asiatiske landene lykkes fordi de «imiterer» Vesten.

Bistandsdiskursen understreker riktignok viktigheten av dialog og samarbeid med lokale partnere. Men spørsmålet er om det nye klimaet i enda større grad legger til rette for at det er vår selvbestaltede frimodighet – med sine klare forbindelseslinjer til den vestlige verdens hegemoniske posisjon i verdenssamfunnet – som trekker det lengst strået. Hadde vi forfektet de samme ideene om hva som er galt i andre samfunn hvis vi hadde levd på historiens underside (for å låne et uttrykk fra frigjøringssteologien)? Å aksle «the white man's burden» er ingen tung byrde lenger; vi slet mer med kolonikomplekser for noen år tilbake da avhengighetsteorien herjet som verst.

GJENNOM stortingsproposisjoner og diverse utredninger er mottakerne av vår bistandsinnsats blitt rekonstruert til å bli subjekter som skal ta større ansvar for egenutvikling. Omstruktureringen har handlet om å nedprioritere våre egne operative prosjekter i felten til fordel for å støtte lokale frivillige organisasjoner og deres egne initiativ.

Det er et riktig fremskritt, men er resultatet at maktperspektivet er blitt mer kamouflert? Det ligger en subtil konformitetsmekanisme i at lokale frivillige organisasjoner nå må komme til oss og be om finansiell støtte og kan risikere å bli avslått. Det som passer til våre bistandsstrategier mottar vår støtte, og etterpå reiser vi rundt i verden på inspeksjon. Det stilles krav til lokal bærekraftighet. Det synes vi har mye for seg, men overser at det samtidig symboliserer grensesetting og avstand til vår bærekraft.

Kanskje var det større redelighet over den tydelige direkte-styrte utviklingshjelpen? Det er i hvert fall den formen for nord-sør forhold den norske befolkningen fortsatt har mest sans for. Vi ser en sterk økning av private utviklingstiltak. Med «Tore på sporet» og ukeblader som heilagjeng. Og det er ikke så nøy med hva utviklingsminister Hilde Frafjord Johnsen faktisk driver med på alle disse konferansene hun reiser til, bare «Norge jobber for de fattige». Vi reiser rundt for å passe på demokrati og menneskerettigheter. Begrunnelsen er de såkalte allmenngyldige prinsippene, men noen må ta føringen på hvordan de skal fortolkes og iverksettes. Som Terje Tvedt (i «Verdensbilder og selv-bilder») og andre utviklingsforskere påpeker, kan det reises spørsmål om Menneskerettserklæringen virkelig ble et universalistisk fun-

TEGNING: GADO

debatt

dert dokument eller om de er tuftet på en vestlig, kristenhumanistisk verdensanskuelse. Og etterpå signert med påholden penn. Men som postmodernistiske språkfilosofier minner om, er det i hvert fall et politisk poeng å ikke glemme at tekst og lesning/fortolkning er to forskjellige ting. Lesning er alltid en historisk situert foreteelse som farges av vår samtidige kunnskaps- og verdihorisont. På denne bakgrunnen er det interessant å merke seg hvordan vestlige myndigheter, organisasjoner og media sjeldent kontekstualiserer egne anbefalinger og krav om endringer i sør.

HVORDAN ER opplevelsen *on the receiving end* av alltid å være på etter-skudd i forhold til de tidsriktige sannhetene? Med lesning av klassikeren «Jordens fordømte» av Franz Fanon i friskt minne, var jeg nylig i Bolivia, dette såkalte fattigste og mer akterutseilte landet i Sør-Amerika. På ny opplevde jeg noe av ydmykelsen det er å leve på verdens underside. Fanon skriver fra kolonitidens Algerie, om de undertrykte psykologi som handler om ydmykelsen som ligger i det å assimilere koloniherrns naturliggjorte definisjoner av fremskritt og ideene om det gode liv.

Bolivia er et land uten selvtilitt, som slites mellom å imitere Vesten og leve med følgene av den nyliberalistiske strukturtilpasningen Verdensbanken trumfet gjennom. Selv om folk har mye å utsette på egne myndigheter, er det talende hvordan de kan slutte rekkene når landet blir kritisert av utenomverdenen. Den kontroversielle lederen for kokabøndene, Evo Morales, høstet ekstra mange stemmer ved valget i juni nettopp fordi USA advarte mot ham offentlig.

Urbefolkningsgrupper har aldri hatt så stor direkte representasjon i nasjonalforsamlingen som nå, hele 27%. Indianerrepresentantene er opptatt av å bygge opp igjen Bolivia på egne verdimesse premisser. Den vestliggjorte eliten i landet himler med øynene. Kommentatorer avskriver prosjektet som romantisk skygeboksing og bare venter på når de poncho-bærende representantene bytter til slips.

Det som passer til våre bistandsstrategier mottar vår støtte. Etterpå reiser vi rundt i verden på inspeksjon.

SKAL VI LA VÆRE å kritisere forhold i sør som vi ikke synes noe om? Nåværende generalsekretær Øyvind Dahl i Norsk Misjonsråds Bistandsnemnd skrev for noen år siden i «Hvor mange hvite elefanter»? at en slik forskning blir misforstått respekt, en form for paternalisme. Det er heller ikke vanskelig å være enig med Kjellan Spinnang som i Bistandsaktuelt (6/2002) peker på problematiske sider ved samfunns-liv i Afrika, eller med for eksempel Thomas Hylland Eriksen som i Morgenbladet (11.10) kritiserer de gjentatte reduksjonistiske forklaringene fra afrikansk hold om at kontinentets tragedier direkte eller indirekte er Vestens ansvar.

Men makter den internasjonale interaksjonen å krype ut av kolonialisme-syndromets lange skygger? Det foregår veldig mye spennende kritisk refleksjon og reformarbeid i land i sør. Det er imidlertid interessant å merke hvordan vi gir drahjelp til det som ligner mest på våre egne ideer og forslag.

Konstruktiv interaksjon skjer på et jevnbyrdig og gjensidig plan. Et slikt utgangspunkt fordrer økt sensitivitet. Jan Inge Sørbø har i høst utgitt en bok om filosofen Hans Skjervheim. Kjernen i hans budskap er at man aldri må behandle andre mennesker som middel eller objekt, men som subjekt, i kraft av seg selv. Den som står «on the receiving end» merker fort forskjellen.

Kanskje vi synes at vi passerer glatt Skjervheims test fordi vi lar de fattige ta initiativet til egen utvikling. Men er mottakeren et konstruert subjekt, eller et subjekt i kraft av seg selv? Spørsmålet kan kvalifiseres i forhold til om vi har en genuin interesse for det som videre ligger i en tillitsfull subjekt-subjekt relasjon; nemlig gjensidigheten og gjensytselsen. Ikke bare fra antropologisk gaveteori, men også fra egen erfaring ved presangbordet vet vi så altfor godt at det i lengden vil bli ydmykende å bare motta. Den som ikke får gitt noe tilbake, er blitt redusert til et objekt til tross for alle forsikringer om det motsatte.

DE AV OSS som har sans for kristne verdier burde kjenne igjen tankene til Skjervheim. Men vår misjonstradisjon har kanskje i særdeleshet objektivisert mottakeren, og jeg er spent på om den statsautoriserte påvirkningsmuligheten som den nye bistandspolitikken legger til rette også for kristne organisasjoner (jmf. Øyvind Dahls artikkel i Bistandsaktuelt nr.8.2002), vil forandre så mye på situasjonen.

Vår egen samfunnsutvikling har avlet nok av problemer og skyggesider. Vi kunne hatt godt av utfordringer og fornyende kraft fra andres verdier, og selv vært på mottakerens side. Men slike tanker er vel bare for utopisk svermeri å regne. Skjønt; fredsarbeid og brobyggerrollen er den delen av norsk internasjonalt engasjement det kan knyttes størst forhåpninger til når det gjelder idealer om jevnbyrdighet og subjekt-til-subjekt relasjoner. Her høstes gode erfaringer som kan anvendes på nye arenaer. Det nye Fredskorpset med utveksling av ungdommer mellom nord og sør, utvekslinger mellom vennskapsskoler, fotballklubber, menigheter og kommuner er lovende muligheter.

Asle Jøssang er sosialantropolog, med bakgrunn som misjonær i Latin-Amerika. For tiden er han forskningsstipendiat ved Mediehogskolen Gimlekollen i Kristiansand.

hvem? hvor?
hva i all verden?

TEGNING: GADO

- Hvem er dette?
- Hva heter hovedstaden i Uganda?
- Hva kalles kulturen som oppstod mellom afrikanske og arabiske handelsmenn?
- Hvilke tre asiatiske religioner har smeltet sammen til trippelreligionen Tam Giao i Vietnam?
- Hvor er Antananarivo hovedstad?
- Hva heter den største innsjøen i Malawi?
- Hva betyr ordet «taliban»?
- Hvor mange armer har den jødiske lysestaken?
- Hvilken dag i uken er muslimenes helligdag?
- Hva er «kosher»?
- Hva heter øygruppen som Øst-Timor er en del av?
- Hvem har skrevet boken «Bokhandleren i Kabul»?
- Hvilket navn fikk det tidligere Øst-Pakistan i 1977?
- Hva heter verdens nest høyeste fjell?
- Hvilken minoritet er størst i Vietnam?
- Hva heter Israels parlament?
- Hvem er Anton Balasingham?
- I hvilken asiatisk hovedstad ligger Al-Sajoud-palasset?
- Hvilket land mottok mest norsk bistand i 2002?
- Hvilken palestinsk organisasjon ble stiftet i Kairo i 1964?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidsten

Prøv en
annonse eller legg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Hemmelig agent mot apartheid

BOKANMELDELSE

På Robben Island er det nettopp åpnet en utstilling der også nordmenn engasjert i anti-apartheidarbeid har bidratt med gamle t-skjorter, bilder, plakater og andre effekter fra en tid da kampen mot raseskille-regimet i Sør-Afrika bidro til å mobilisere mange i nord. Nå kommer også historiene om de hemmelige kanaler mellom Norge og grupper i det sørlige Afrika og så vel de norske som afrikanske aktørene i dem. Kirkens hemmelige agent, erkebiskop Walter Makhulu, har fått sin og «kanalens» historie mellom to permer.

Det er en ruvende skikkelse vi gjøres kjent med gjennom Jon Magne Lunds penn. Forfatteren – som er redaktør i Vårt Land – har dyp respekt for sitt objekt.

Makhulu er født i Sør-Afrika, men kom til Botswana og ble erkebiskop mens hans eget hjemland ble delt opp etter hudfarge. Makhulu var en mann som tok mange sjanser, og som nærmest mirakuløst overlevde sine lyssky aktiviteter. Han som gjennom troen på sin Gud, et varmt hjerte, evne til strategisk tenkning og diplomatisk balansekunst bidro til en serie prosjekter til fordel for dem som hadde det vanskeligst. Makhulu hadde kontakt med alle – selv om ulike grupper seg imellom kunne strides og slåss. Det sør-afrikanske sikkerhetspolitiet hadde lange fangarmer inn i Botswana og flere ble drept av brevbomber, men erkebiskopen overlevde.

Makhulus arena og verktøy ble Christian Assistance Programme –

bokanmeldelse

Jon Magne Lund og Paul Weinberg:

«Kirkens hemmelige agent. Erkebiskop Walter Makhulu og kampen mot apartheid.»

Press, 2002.

CAP. Det er et svært sparsomt arkiv etter CAP. Tjenester som skal holdes hemmelig fyller ikke arkivskap og kasser med papir. Virksomheten må bygge på tillit. Søknader, kontrakter, regnskaper og allehånde byråkratiske bilag kan føre til en kule i nakken framfor hjelp til sikkerhet, utdanning og helse. Sånt blir det selvsagt noe knirk av – mellom UD, Kirkens Nødhjelp og CAP. Men det ble ikke verre knirk enn at en liten gjeng personer klarte å holde kanalen åpen til Nelson Mandela hadde forlatt Robben Island.

Fra 1986 og fram til apartheid-regimets fall formidlet den hemmelige kanalen 70 til 80 millioner kroner til en rekke prosjekter. De var ikke alene på arenaen. Det gikk flere kanaler fra Norge til sør-afrikanske miljøer. Folk klistret UD-penger til kroppen, kom seg bak grensene og holdt liv i motstandsgrupper. CAP var en forholdsvis liten aktør, men effektiv.

Erkebiskop Walter Makhulu var selve krumtappen i dette arbeidet. Øystein Tvetter jobbet for NORAD i Botswana på det rette tidspunktet, og fikk etablert kontakt. Det første møtet var ikke direkte vennlig.

International University Exchange Fund (IUEF) i Geneve ble infiltrert av sør-afrikaneren Craig Williamson som raskt skaffet seg en sentral posisjon og viktige forbindelser inn i for eksempel den svenske regjering. Det ble en sørgelig historie. Da bedraget ble avdekket stoppet de nordiske landene støtten til IUEF, og det var da Tvetter møtte Makhulu som ga ham følgende åpningsreplik: «Mr. Tvetter, jeg vil aldri sette min fot i Norge!»

De to kom imidlertid raskt på talefot, og CAPs program for nødlidende i Sør-Afrika fant sin form. Flere nordmenn knyttet til UD – som Knut Vollebæk, Thorvald Stoltenberg, Arne Arnesen og Bjørn Lindstrøm – ble viktige personer i den penge-brua som etter hvert ble etablert til CAP og erkebiskopen i Botswana. Kirkens Nødhjelp fikk en «kanal-rolle» der blant andre daværende generalsekretær «Jappe» Erichsen sto sentralt.

På visste hva som foregikk, og det var skepsis så vel blant embetsverk som politikere til at bistandspenger skulle tilflytte frigjøringsbevegelser. Politikere som John Lyng, Paul Thyness og Kåre Willoch var ifølge boka meget restriktive til at bistandspenger skulle gå til dette. De mente at slike penger bare skulle brukes til rent humanitær hjelp til flyktninger. Makhulu selv var ikke alltid like imponert av det norske miljøet. På et møte med utenriksminister Sverre Stray i 1983 var statsråden opptatt av at det ikke skulle gjø-

res noe ulovlig inne i Sør-Afrika, og spurte heller Makhulu om biffen i Botswana. Fortsatt omtaler Makhulu Stray som Mr. Beef.

Makhulu har heller ikke vært nådig i sin kritikk av norske skipsredere: «Mennesker som gir avkall på sine kristne verdier av rene profitt-hensyn er en skam. Jeg vil gå enda lenger. Sør-Afrikas situasjon tatt i betraktning, vil jeg kalle dem «Dødens handelsmenn!» Oljen de solgte til sørafrikanerne var den samme olje som smurte apartheidregimets undertrykkende maskineri. Hele det store terrorapparatet som brakte så mye lidelse, kunne opprettholdes fordi oljen fløt uavbrutt mens mitt folk ble lemlestet og drept. Derfor kaller jeg dem dødens handelsmenn.»

7. november 1996 kom den siste rapporten fra erkebiskopen. Han takker Kirkens Nødhjelp for all støtte. Kirkens Nødhjelp kvitterer med en varm hilsen.

Boka er også et historisk tilbakeblikk gjennom fotolinsen. Paul Weinberg er en ledende fotograf i Sør-Afrika, og han har plukket ut bilder i boka som blir kommentert av Makhulu. Ett av de mest berømte er bildet fra Soweto-opprøret 16. juni 1976 der barnet Hector Peterson var den første som ble skutt. Bildekavalkaden er en interessant historie for seg selv – kanskje den sterkeste og beste i hele boka.

TONE BRATTELI

bistandsaktuelt

ønsker sine lesere et riktig godt nytt år.
Neste utgave kommer ca. 1. februar 2003

Save the Children Norway (Redd Barna) is a non-governmental humanitarian membership organisation which is politically and religiously independent, working to realise children's rights in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Save the Children Norway now seeks candidates for the following positions:

LAOS, ETHIOPIA, GUATEMALA Resident Representatives

SAVE THE CHILDREN IN ALBANIA Programme Director

Main responsibilities:

- Strategy development and programme management
- Administration, financial management and fundraising
- Organisational development, personnel management and team building
- Information, networking and PR

Qualifications:

- Higher education at university level, fluency in English (for Guatemala also in Spanish) and computer literacy
- Relevant international leadership experience with the ability to coach highly qualified staff
- A general knowledge of the region
- Good interpersonal communication skills and cultural sensitivity

Duration of appointment: 2 years starting for Laos June 2003, for Ethiopia May/June 2003, for Guatemala and Albania April/May 2003.

Further information may be obtained from: Rikke Iversen on Laos, Berit Knudsen on Ethiopia, Kari Thomassen on Guatemala, and Peter Wood on Albania, tel. 22 99 09 00, fax 22 99 08 60, or e-mail: pro@reddbarna.no.

Application with CV should be sent to: personalavd@reddbarna.no or
Redd Barna, Personnel & Organisation Dept.
Box 6902 – St. Olavs plass, 0130 Oslo, Norway
before 17. January 2003.

NORSK FOLKEHJELP

Vi har ledige stillinger som Programme Managers innenfor våre utviklingsprogram i Angola og Rwanda.
Se www.folkehjelp.no for informasjon.

UTVIKLINGSFONDET

Utviklingsfondet er en frittstående bistandsorganisasjon sprunget ut fra Framtiden i våre hender. Organisasjonen samarbeider med lokale organisasjoner i land i Asia, Afrika og Latinamerika. Prosjektene tar utgangspunkt i lokalbefolkningens behov, er basert på hjelp til selvhjelp og har et langsiktig perspektiv. Matsikkerhet, bedret miljø og folkelig deltakelse er sentrale målsetninger for arbeidet. Organisasjonen har 12 ansatte i trivelige lokaler på Grünerløkka i Oslo.

PROSJEKTKOORDINATOR – NY STILLING

Utviklingsfondet har vedtatt å utvikle en prosjektportefølje i Malawi. Vi arbeider nå hardt for å skaffe midler for å realisere disse planene, og når ressursene er sikret vil vi trenge en kollega til å starte opp og drive dette nye initiativet.

Oppgaver:

Identifisering av lokale partnere, prosjektutvikling og – oppfølging, samt strategisk og administrativt arbeid i prosjekt-teamet. Formidle informasjon og analyser fra landet.

Tema:

Initiativet vil fokusere på økt matsikkerhet, bærekraftig forvaltning av ressurser og utvikling av inntektsskapende virksomheter for landsbygdbefolkningen, samt bevisstgjøring og organisering av kvinner, småbønder og landsbygdbefolkning. Utviklingsfondet arbeider gjennom organisasjoner i det sivile samfunn.

Vi søker en fleksibel medarbeider med bred utviklingsfaglig bakgrunn, helst fra regionen. Forståelse for det sivile samfunns viktige rolle i kamp mot fattigdom er nødvendig, og evne til utredning og informasjonsarbeid, samt policy/lobby virksomhet innen fagområdene forutsettes. Det taes forbehold om at nødvendig finansiering oppnås, noe vi vil vite i slutten av februar.

Stillingen plasseres i Lønnstrinn 43 og rapporterer til Leder for Prosjektavdelingen.

Mer info se www.u-fondet.no

Søknad m/CV sendes innen 31/12 2002 til Utviklingsfondet, Nedregt. 8,

0551 Oslo, eller elektronisk til u-fondet@u-fondet.no.

Spørsmål om stillingen kan rettes til Utviklingsfondet,

tlf 22 35 10 10, v/ Svend T. Skjønberg eller Arvid Solheim.

nytt om navn? Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: anne@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 94.

Harald Smedsrud (57) tiltrer stillingen som programleder for Norsk Folkehjelps nye mineprogram på Sri Lanka rett over nyttår. Programmet gjennomføres i et nært samarbeid med Tamil Rehabilitation Organisation. Mineryddingen er en forutsetning for tilbakevending av flykninger og internt fordrevne, som igjen er et viktig element for å oppnå politisk stabilitet og normaliserte forhold. Smedsrud tar per-

misjon fra sin stilling som rådgiver for Sørøst-Asia i Norsk Folkehjelp.

Dag Terje Andersen (45), tidligere stortingsrepresentant, er ansatt som ny innenlandssjef i Norsk Folkehjelp. Han tiltrer stillingen ved årsskiftet og går inn i ledergruppen i Norsk Folkehjelp.

den nystiftede organisasjonen «Vennskapsforeningen Norge-Madagaskar». Foreningen, som skal fremme samarbeid og vennskap mellom de to landene, ble stiftet på et møte i Oslo lørdag 19. oktober. Øyvind Dahl er generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd og professor II i kulturkunnskap. Dahl er født og oppvokst på Madagaskar, og har undervist seks år ved en lærerskole i landet. Hans Roger Selnes er veterinær og bosatt i Namsos. Han har tidligere arbeidet med NORADs husdyrprosjekt FIFAMANOR på Madagaskar.

Jan Gerhard Lassen, avdelingsdirektør, er utnevnt til ambassadør i Brasil.

Jan Ole Grevstad, byråsjef, er utnevnt til avdelingsdirektør i Utenriksdepartementet.

Øyvind Dahl og **Hans Roger Selnes** er valgt til henholdsvis leder og nestleder i

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. USAs utenriksminister Colin Powell.
2. Kampala.
3. Swahili-kulturen.
4. Konfusianisme, taoisme og buddhisme.
5. Madagaskar.
6. Malawisjøen.
7. Religiøs student.
8. Sju.
9. Fredag.
10. Regler for hva jøder kan spise.
11. De små Sundaøyene.
12. Åsne Seierstad.
13. Bangladesh.
14. K2 (8611 m.o.h.).
15. Kinesere.
16. Kneset.
17. Tamiltigrenes forhandlingsleder under de pågående fredsforhandlingene.
18. Bagdad. (Ett av Saddam Husseins palasser.)
19. Afghanistan.
20. PLO.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Spørrespalten er laget av **Caroline Hvidsten**

Sekretariatsleder for Senter for demokratistøtte

Senter for demokratistøtte ble opprettet i 2002. Formålet er å få politiske partier på Stortinget til å engasjere seg i demokratibygging i samarbeid med søsterpartier i Norges hovedsamarbeidsland og andre samarbeidsland. Senteret opererer i nært samarbeid med det nye Fredskorpset.

Krav til stillingen

- Høyere utdanning – helst innen bistand / utviklingsarbeid / menneskerettighetsarbeid
- Beherske engelsk – skriftlig og muntlig
- Gode samarbeids- og kontaktskapende evner
- Tverrkulturell kompetanse, evne til å kommunisere med partier i Sør
- Erfaring fra reise / arbeid i utviklingsland
- Erfaring fra organisasjonsarbeid
- Stor arbeidskapasitet

Sekretariatsleder, i prøveperiode på 3 år

Sekretariatslederen vil tilrettelegge arbeidet i senteret og er underlagt et Råd bestående av representanter for de politiske partiene i Norge og forskningsmiljøene NUPI, CMI og Institutt for menneskerettigheter. Arbeidet går ut på å tilrettelegge initiativ for nye prosjekter, saksbehandle søknader om tilskudd, samt å følge med i utviklingen av prosjekter som har mottatt tilskudd. Leder utarbeider forslag til arbeidsplaner, budsjett, samt strategier for saksområder Rådet ser som viktige.

For ytterligere opplysninger kontakt Rådets leder, Kathrine Raadim på telefon 24 14 40 13 eller 911 31 844. Kort søknad med CV sendes **Senter for demokratistøtte, c/o Fredskorpset, postboks 8055, Dep. 0031 Oslo** eller på e-mail til knut.jostein.berglyd@fredskorpset.no. Telefon Fredskorpset: 24 14 57 00 eller generalsekretær Tor Elden 415 13 164.

Søknadsfrist: 2. januar 2003

FLYKTINGERÅDET

Foto: Rune Eraker. Design: Tele typer

Det siste året har verdenssamfunnet brukt 10 milliarder dollar på å bombe i Afghanistan - ti ganger mer enn det som er brukt på humanitær hjelp. På Flukt Tema nr. 3, 2002 tar opp problemene som har møtt de hjemvendte flyktingene og gir en kort innføring i bakgrunnen for konflikten og en kritikk av det internasjonale samfunnets løftebrudd.

På flukt
TEMA

Bestilles på <http://www.nrc.no>

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Tøff hverdag i Lesotho

Funksjonshemmede kjemper for like rettigheter

MASERU (b-a): Skole og arbeid er ingen selvfølge for barn og unge med funksjonshemming i Lesotho.

– Fordommene mot funksjonshemmede har lang tradisjon. Regjeringen må derfor ta ansvar, mener Palesa Mphohle.

• I LESOTHO:
GØRIL TRONSDEN BOOTH

LESOTHO Mphohle er leder for LSMHP - Lesotho Society of Mentally Handicapped People. Organisasjonen har tatt utfordringen ved å trene opp foreldre til å drive aktiv lobbyvirksomhet mot departementene. Med støtte fra Norges Forbund for Utviklingshemmede (NFU) holder LSMHP seminarer for foreldrene for å bevisstgjøre dem om deres og deres barns rettigheter. De blir også forberedt på å møte autoriteter og profesjonelle og drillet i kommunikasjon, forhandling og lederskap. Utfordringen kan være landsbyhøvedingen, skolestyret, helsemyndighetene, distriktsadministrasjonen eller departementene.

– De fleste statsrådene i de ulike departementene kvier seg for å ta ansvar for saker som omhandler funksjonshemming. Foreldre i LSMHP bruker masse tid og energi som kasteball mellom kontorene, sier Mphohle, som selv har en sønn på 15 år med sterk utviklingshemming.

Lærlingeplass. Pilo Mseti (26) anstrenger seg for å holde seg alvorlig, men ansiktet revner i et smil. En OL-mester på pallen kunne sett lykkeligere ut. Kelebona Mtshihlele (28) klapper ham kameratslig på skulderen og nikker anerkjennende. Det er en viktig dag i dag for de to unge mennene. I dag skal de ha sitt første møte med sin nye arbeidsplass!

Vi er i et møbelverksted i Maseru i Lesotho. Pilo skal få opplæring av sin nye kollega, Khatolisane Nku, i å snekre møbler. Eieren er ikke inne for øyeblikket, men alt er klart for å introdusere Pilo for verkstedet.

– Det har vært vanskelig å finne tid, sier Mr. Nku.

– Når det er mye å gjøre, har vi ikke tid til noen opplæring. Og når det er lite å gjøre, er det ikke penger, sier han.

Men nå er dagen her for Pilo. Gjennom ungdomsprosjektet han er med i, har han fått tilbud om lærlingeplass på møbelverkstedet.

Khatolisane Nku tar opp et trestykke, skrur skrustikka godt på plass og lar høvelen gli over den røde kanten før han overrekker verktøyet til en utålmodig ventende Pilo.

– Jeg er klar! utbryter Pilo, som ser spesielt fram til å skjære materialer på verkstedet.

– Jeg gleder meg virkelig til dette!

–Jeg gleder meg virkelig til dette, sier Pilo Mseti. Her får han opplæring i snekkerverkstedet av kollega Khatolisane Nku.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

Konsentrert tar han fatt på oppgaven – det første høveltaket mot et nytt stuebord og kanskje en ny framtid.

Hvis en ikke aksepterer situasjonen selv, vil ikke andre gjøre det heller.

Palesa Mphohle, leder for LSMHP.

Fordommer. Lesotho er i likhet med mange andre land i det sørlige Afrika et fattig land. Fattigdommen gjenspeiler seg ofte i mangel på utdannelse og arbeid. Den gjør det ekstra vanskelig å ta vare på mennesker med spesielle omsorgsbehov. Lange vanskelige dager for å klare å skaffe mat på bordet til hele familien suger krefter

Mødrene er ofte både forsørger og omsorgsperson for barna. Ofte er det vanskelig å få avlastning for et barn med utviklingshemming. Mange er fremdeles av den oppfatningen at funksjonshemming er en straff fra Gud eller forfedre, noe som bidrar til fordommer. Dette har tvunget mange foreldre til å holde barna skjult i frykt for at de skal bringe skam over familien.

– Hvis en ikke aksepterer situasjonen selv, vil ikke andre gjøre det heller, sier Palesa Mphohle.

LSMHP lærer foreldre å se barna med nye øyne – at de er ikke annerle-

des enn andre barn foruten om behovet for ekstra omsorg. Foreldrene skammer seg ikke lenger over barna, dermed er de også i stand til å mobilisere nye foreldre og gi dem den oppmuntringen og støtten de trenger.

Spesialpedagogikk. Den nye regjeringen fra 1998 lovet fri utdannelse til alle, også til barn med utviklingshemming. I dag har over 60 skoler integrert barn med utviklingshemming, men kvaliteten på utdanningen er diskutabel. Hva med de barna som har behov for spesialundervisning?

– Problemet vårt er at lærerne ikke er trent til å hjelpe barn med utviklingshemming, sier rektor på skolen, Mateboho Moshapane.

– Ingen av lærerne på vår skole kan spesialpedagogikk, men de vil gjerne lære, sier hun.

Ett av lokallagene i LSMHP har laget en liste over alle barn i landsbyen med spesielle behov og sendt den inn til utdanningsmyndighetene. Håpet er at det settes av penger til videreutdanning av lærere. Dette er en kampsak for lokallaget, og en

av de tingene de ønsker å ta opp med sin lokale stortingsrepresentant.

Få tilbud. Det er få tilbud for de mange unge med utviklingshemming i Lesotho. Det er ikke mange som har bruk for dem, og dagene blir ofte lange og ensformige. Men Pilo og Kelebona har blant annet onsdagene å se fram til. Hver onsdag møtes 15-20 ungdommer fra Maseru til Youth Development Project (YDP) arrangert av organisasjonen LSMHP - Lesotho Society of Mentally Handicapped Persons. Her møtes de for ulike aktiviteter og for fellesskapet. Visjonen er å integrere ungdommene i arbeidslivet og samfunnet generelt, gi dem selvillit og kontroll over sine egne liv.

I dag skal YDP velge en representant som skal være med på en stor workshop for barn; «Alle barns rettigheter» arrangert av Save the Children UK, UNICEF og myndighetene. Lesotho har nettopp undertegnet oppropet «A world fit for children» som FN's spesialsesjon for barn utlyste i vår. Ti barn fra hvert distrikt i landet skal samles i en hel uke i Maseru for å utarbeide et dokument som skal legges fram for regjeringen. Hva mener barna at myndighetene skal ta med i sine planer og budsjetter?

Gi folk en sjanse. Pilo og Kelebona er ikke barn lenger. Men også de trenger en spesialordning for å få et bein innenfor i arbeidslivet. LSMHP henvender seg til vanlige bedrifter, ikke vernede arbeidsplasser når de søker om lærlingplasser. I en periode på tre-seks måneder skal Pilo og Kelebona arbeide som snekkerlærling og skomakerlærling. Med lønn. Dette er ikke veldedighet. Det langsiktige målet er at myndighetene skal komme inn med støtteordninger slik at prosjektet kan bli langvarig.

Skomakeren Antonio Gonzalves er en av bedriftslederne som har inngått lærlingavtale med LSMHP og Kelebona.

– Folk trenger en sjanse, sier Gonzalves.

FAKTA:

■ LSMHP – Lesotho Society of Mentally Handicapped Persons ble startet i 1992 av en gruppe foreldre med Palesa Mphohle i spissen.

■ I dag er de mange hundre medlemmer og lokallag i syv av landets ti provinser og de representerer Lesothos eneste rettighetsorganisasjon for mennesker med utviklingshemming. Sammen kjemper de for at barna deres skal få delta i samfunnet som alle andre.

■ Organisasjonen støttes av blant andre Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU).